

Verschijnt tweemaal per jaar

**Nederlandse
Vereniging voor
Vlaggenkunde**

Vlag! 30

Vlaggen tijdschrift
Vexilla Nostra

30/288 voorjaar 2022

Colofon

Vlag! 30/288
Jaargang 56
Voorjaar 2022
ISSN 1877-167X

Vlag! is (sinds 2009) de voortzetting van het Vlaggenkundschrift *Vexilla Nostra* van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Het verschijnt twee keer per jaar.

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVV) werd op 19 maart 1966 opgericht met als doel de mensen bijeen te brengen met een interesse voor vlaggen en vaandels, zowel Nederlandse als die in het buitenland. *Vexilla Nostra* was vanaf de start het verenigingsorgaan. De NVV is de oudste vlaggenkundige vereniging in de wereld.

Bestuur:

Davied van Berlo (voorzitter),
Marcel van Westerhoven (secretaris),
Willem van Zon (penningmeester),
Theun Okkerse (vice-voorzitter),
Jaap Groen (lid).

Vlag! wordt toegezonden aan de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Aanmelden voor lidmaatschap van de NVV (minimaal € 30 per jaar) kan bij secretaris Marcel van Westerhoven, Willemsbos 89, 2134 EC Hoofddorp.
Per email: secretaris@vlaggenkunde.nl.
Rekeningnummer (IBAN): NL94 INGB 0001 3234 45.

Online:

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde is ook te vinden op het internet.
www.vlaggenkunde.nl.

Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/vlaggenkunde/>
en op Twitter: <https://twitter.com/vlaggenkunde>

Redactie Vlag!:

Jos Poels (hoofdredacteur), Jurg Blom,
Theun Okkerse (vormgeving en beeld).

Vaste medewerkers:

Filip Claessens, Hans Horsting,
Hans IJbrandij en Marcel van Westerhoven.

Postadres:

Eemsteynplein 7
3312 JA Dordrecht
email:
jospoels@btinternet.com

Grafische vormgeving:

Theun Okkerse c/o Pictoright De Overbodige Vlag

Printwerk en verzending:

RAD Dordrecht

De redactie doet er alles aan om de informatie in *Vlag!* zo accuraat mogelijk te doen zijn. Het NVV-bestuur en de redactie zijn niet verantwoordelijk voor eventuele fouten en (politieke) meningen in de artikelen. De artikelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs.

© Het copyright van de artikelen in dit blad berust bij de auteurs. Niets uit de uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een elektronisch databestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

© No part of this magazine may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the publisher.

Voorpagina:
Het blauw en geel van de vlag van Oekraïne is, sinds de Russische inval in februari in dat land, het symbool geworden van solidariteit met het Oekraïense volk en van protest tegen Rusland.

Oorlog

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde houdt zich met het bestuderen van vlaggen bezig, en niet met politiek bedrijven. Vlaggenkundigen ontkomen er echter niet aan om er de politiek bij te halen. Vlaggen vertellen immers op hun eigen manier verhalen, en politiek is daarvoor een van de bronnen. En is het niet dat politiek al heel wat vlaggen heeft doen ontstaan of veranderen?

Tijdens het samenstellen van deze Vlag! beval de Russische president Poetin zijn troepen en tankcommandanten om Oekraïne binnen te vallen. Een van Poetins doelen is het veranderen van de vlag van Oekraïne. Die mag volgens hem niet blauw en geel zijn, maar Russisch wit, blauw en rood.

Sinds Poetins oorlogsverklaring is er heel wat bloed vergoten en heel veel kapotschoten. De redactie van Vlag! kan in deze oorlogsverklaring niet neutraal staan, alsof er niks aan de hand is en het laten bij een beschrijving van de gevolgen voor de vlaggen van landen die erbij betrokken zijn. Vandaar dat er in deze Vlag! allerlei hints worden gegeven dat we Oekraïne steunen en de oorlog sterk afkeuren. Daarom siert het blauw-geel de voor- en achterkant van dit nummer.

Het Museumstuk in het midden van deze Vlag! behandelt een schilderij dat een oude Hollandse meester maakte van het bezoek dat de Russische tsaar Peter de Grote in 1697 bracht aan de Amsterdamse VOC-werf. Daarop is pontificaal een Russische vlag te zien. Het artikel was al klaar toen Rusland de oorlog verklaarde. We hebben overwogen om het niet te plaatsen, omdat de indruk gewekt zou kunnen worden dat we achter Rusland staan. Aangezien het schilderij niks te maken heeft met de huidige oorlog, maar een vlaggenkundige episode uit de Nederlandse geschiedenis behandelt, is besloten om Het Museumstuk toch te plaatsen.

Overigens, de vlaggen van de Volksrepublieken Donetsk en Loegansk in de Donbas, die zich in 2014 eenzijdig van Oekraïne afscheidden zijn behandeld in Vlag! 22 (Voorjaar 2018). De huidige oorlog heeft veel te maken met die landjes, die graag bij Rusland willen horen. En dat valt ook aan die vlaggen af te lezen. Laten we hopen dat deze oorlog geen andere nieuwe vlaggen doen ontstaan of veranderen.

Jos Poels, hoofdredacteur

Najaarsnummer Vlag!

In oktober verschijnt het volgende nummer van *Vlag!* Daarin onder verhalen over de vlag van de Raad der Aziatische Bezittingen en Etablissements die tussen 1800 en 1806 de opvolger was van de VOC.

Er is in *Vlag!* 31 nog plek voor andere verhalen. De *Vlag!*-redactie nodigt u uit om uw vlaggenkundig onderzoek op te schrijven en voor plaatsing aan te bieden. Bijdragen voor het voorjaarsnummer dienen uiterlijk 31 augustus bij de redactie (jospoels@btinternet.com) binnen te zijn.

Vlag! 30 Vexilla Nostra 288

NIEUWS

4 De vlag uit voor...

Vlaggen in het nieuws, in binnen- en buitenland. Onder meer met de nieuwe vlag van Krimpenerwaard; plannen voor een nieuwe vlag voor West-Australië; de vlag van de nieuwe Ethiopische deelstaat Zuidwest-Ethiopië; de vlag van Honduras die zijn oorspronkelijke lichtblauwe kleur terugkreeg; en de vlag van Oekraïne.

BINNENLAND

7 Beekdaelen

MARCEL VAN WESTERHOVEN onderzocht de vlag van de nieuwe Zuid-Limburgse gemeente Beekdaelen. Daarin heeft niet alleen de geschiedenis van die recentelijk nieuwgevormde gemeente een centrale plek gekregen. Ook het plaatselijke natuurschoon kreeg er een plaats.

10 Westerveld

Westerveld ontstond in 1998 tijdens een grote gemeentelijke herindeling van Drenthe. Er werd toen een logovlag in gebruik genomen. Pas nu, 21 jaar later, is er een echte vlag. MARCEL VAN WESTERHOVEN legt uit dat het banenpatroon het landschap van Westerveld voorstelt.

12 Zeeland

De Middelburgse familie De Pagter vindt dat men in Zeeland de historische vlag, die op oude schilderijen voorkomt, moet gaan gebruiken. De huidige uit 1948 daterende vlag is een lelijke 'toeristenvlag'. ROB BERTIJN sprak met Arjen de Pagter en duikt in de geschiedenis van de historische Zeeuwse vlag.

15 Vlaggenhulde 1938

ROB BERTIJN vertelde in de vorige *Vlag!* over de defileervlaggen uit 1938. Dat leidde tot reacties en aanvullingen. Hij vat die samen en komt verder tot de conclusie dat er nog veel meer valt te zeggen over die vaandels.

16 Het Museumstuk

JOS POELS bekeek in het Amsterdam Museum een schilderij van Abraham Storck. Deze maritieme meester (1644-1708) liet geen kans onbenut om heel uitbundig vlaggen te schilderen. Het schilderij vertelt over een bezoek dat de Russische tsaar Peter de Grote in 1697 bracht aan de Amsterdamse VOC-werf.

18 'Feyenoord-Ajax' vlaggen

De fans van Feyenoord in Rotterdam en Ajax in Amsterdam kunnen elkaar niet luchten of zien. Ze gebruiken de vlaggen van Israël en de Palestijnen om hun wederzijdse gevoelens uit te drukken. JURG BLOM neemt dat vlaggebruik, dat totaal niks te maken heeft met het politieke Israëlijsch-Palestijnse conflict, onder de loep.

BUITENLAND

20 Aboriginals

RALPH BARTLETT uit Australië vertelt over de vlag van de Aboriginals, de oorspronkelijke bewoners van dat continent. Die vlag bestaat een halve eeuw, en is al ruim een halve eeuw een officiële Australische vlag. Ontwerper Harold Thomas was het daar niet mee eens en claimde het copyright op het ontwerp. Dat heeft de Australische regering in dit jubileumjaar afgekocht.

23 Nagorno-Karabach

Eind 2020 was er een korte oorlog tussen Azerbeidzjan en Armenië over de controle over Nagorno-Karabach. FILIP CLAESSENS die de Kaukasus kent, dook in de vlag van Artsach, zoals Nagorno-Karabach ook wordt genoemd. De vlag lijkt veel op die van Armenië en zegt symbolisch ook dat het land bij Armenië wil horen.

VLAGGENKUNDE

26 Kruisvlaggen

In de nalatenschap van de twee jaar geleden overleden WILLEM VAN HAM zijn enkele verhalen van zijn hand gevonden. Die waren (nagenoeg) klaar voor publicatie. Deze bijdrage gaat over de ontwikkeling van vlaggen met een kruis erop.

30 NVvV-bestuur

Voorzitter DAVIED VAN BERLO van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde geeft een update van het reilen en zeilen binnen het bestuur.

31 Hijsen of niet

De nieuwe gemeentevlag van Westerveld in Drenthe. Drie leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde geven hun oordeel over de vlag, een ontwerp van de Hoge Raad van Adel, waarin de banen het landschap van Westerveld verklaren.

32 Afgevlagd

THEUN OKKERSE selecteerde voor de achterpagina NOS-journaalbeelden van het gebruik van vlaggen die een ferm protest tot uitdrukking brengen tegen de Russische inval in Oekraïne.

De vlag uit voor...

Met bijdragen van Marcel van Westerhoven en Jos Poels

Vlaggenieuws uit de hele wereld

Krimpenerwaard In het Waardengebied van Zuid-Holland ligt tussen de Lek en de Hollandse IJssel de Krimpenerwaard. Per 1 januari 2015 gingen vijf van de zes gemeenten in dit gebied samen verder als de

gemeente Krimpenerwaard; alleen Krimpen aan den IJssel bleef zelfstandig. Bergambacht, Nederlek, Ouderkerk, Schoonhoven en Vlist fuseerden.

Op 22 december 2021 nam de gemeenteraad van Krimpenerwaard een vlag aan die hetzelfde beeld ver-

toont als het nieuwe gemeentewapen, met de verticale delingslijn van de vierdeling en de figuren naar de broeking verschoven. De leeuw is één van de vier van Schoonhoven, het kasteel komt van Vlist (oorspronkelijk van Haastrecht), de ster staat voor Ouderkerk (oorspronkelijk voor Gouderak) en de drie wassenaars als meest voorkomend streeksymbool zijn voor Bergambacht, Nederlek en Ouderkerk. (MvW)

Weesp De gemeente Weesp in Het Gooi is op 24 maart, de dag na de gemeenteraadsverkiezingen, in haar geheel bij Amsterdam gekomen.

Daarmee is ook de Weesper gemeentevlag komen te vervallen, die op 28

juni 1973 was heringevoerd. Die vlag bestond uit drie even hoge banen blauw, wit en blauw en met zwarte kapitale letters WS op het midden van de witte baan. Het was bijna dezelfde vlag als die van de buurgemeente Muiden, die in plaats van de WS de

kapitalen MD op de witte baan had staan.

Het toevoegen van die letters was het resultaat van een scheidsrechtelijk besluit van de Staten van Holland van 13 juli 1595. Beide plaatsen voerden daarvoor een gelijke blauw-wit-blauwe vlag. Zowel Weesp als Muiden vonden dat ze er het alleenrecht toe hadden. Om verwarring te voorkomen besloten de Staten van Holland dat Weesp de letters WS op zijn vlaggen diende te zetten, en die van Muiden MD. Het is een van de allereerste voorbeelden dat de overheid zich met plaatselijke vlaggen bemoeide.

Eind jaren 90 wilde Weesp de historische vlag door een logovlag vervallen. De huisarts Hans Burggraaff nam toen het initiatief om de oude vlag meer bekend te maken, wat leidde tot het intrekken van de plannen om een logovlag aan te nemen. Wat de status zal zijn van de Weesper vlag nu de plaats bij Amsterdam hoort, is nog niet bekend. (JP)

West-Australië verdient een nieuwe vlag. Dat vindt althans Ausflag, een in Sydney gevestigde organisatie die zich sterk maakt voor het verbannen van de Britse Union Jack uit alle Australische vlaggen. Ausflag heeft het parlement van West-Australië in januari een nieuw ontwerp voorgelegd, zonder symbolen die verwijzen naar het Britse verleden van Australië.

Ausflag vindt dat de huidige vlag "saai en nauwelijks te onderscheiden is van andere staatsvlaggen". Een nieuw ontwerp zou bovendien een

verzoening moeten uitstralen van de immigranten en de Aboriginals, de oorspronkelijke bewoners van (West-)Australië.

De huidige vlag is volgens het model van de Britse blue ensign, met in het uitwaaiende deel een witte naar de stok toe zwemmende zwaan. Deze dateert uit 1953, maar borduurde voort op een ontwerp uit 1875. De vlag die nu naar voren wordt geschoven, heeft een zwarte broeking met daarop wit de sterren van het sterrenbeeld Zuiderkruis. De vlucht is geel met een zwarte naar de stok toe zwemmende zwaan.

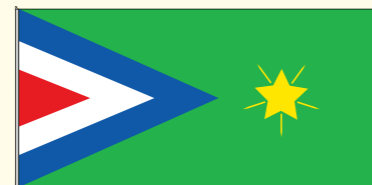
Het hele ontwerp is geïnspireerd op de vlag van het Noordelijke Territorium en de Australische hoofdstad Canberra, de enige staten/territoria die geen op de Britse traditie gebaseerde vlag hebben.

In zijn uitleg over de voorgestelde vlag, zegt Ausflag: "Het zwarte paneel symboliseert het inheemse erfgoed en de nachtelijke hemel van West-Australië, terwijl het Zuiderkruis aangeeft dat we in de eerste plaats Australiërs zijn en een link vormt naar de nationale vlag. Het grotere veld staat symbool voor de zon van West-Australië, de minerale rijkdom en de enorme woestijngebieden, terwijl de zwarte zwaan het iconische symbool van de deelstaat is. Door de Union Jack te laten vallen, kan West-Australië eindelijk een vlag hebben die alle West-Australiërs vertegenwoordigt en een vlag die emotioneel wordt omarmd."

De West-Australische regering heeft al direct gereageerd dat het niet van plan is de huidige vlag te vervangen. Enkele invloedrijke inwoners van de deelstaat hebben echter al verklaard achter het idee te staan West-Australië een kenmerkende eigen vlag te geven. (JP)

Zuidwest-Ethiopië Ethiopië telt nu elf regionale staten. De jongste, die ontstond op 23 november 2021 is Zuidwest-Ethiopië. Tijdens

de ceremonie in de hoofdstad Bonga keurde de regionale raad unaniem de grondwet van de staat goed. Die bevatte ook een beschrijving van de regionale vlag.

Zuidwest-Ethiopië is ontlenen van de regionale staat Zuidelijke Naties, Nationaliteiten en Volken, een mengmoes van tientallen volkeren. Een jaar eerder werd Sidama al losgemaakt van de multi-etnische staat.

De vlag van Zuidwest-Ethiopië heeft een groen veld, met drie op elkaar liggende driehoeken. De bovenste (en grootste) driehoek blauw, de middelste wit en de kleinste rood. De driehoeken 'wijzen' naar een gele, stralende, vijfpuntige ster die op het midden van de vlucht staat. Volgens het plaatselijke persbureau New Dawuro Media geeft het groen de vruchtbaarheid van het land aan, alsmede de bosbouw en het streven naar natuurbehoud. De blauwe driehoek herinnert aan de watervoorraad van de regio en het potentieel voor regionale ontwikkeling. De kleur staat ook voor het bewustzijn van de lokale bevolking, haar toewijding

Oekraïne

Het hemelsblauw en geel van de vlag van Oekraïne is in recordtempo het symbool geworden van internationale solidariteit met het Oekraïense volk en van protest tegen de Russische invasie op 24 februari 2022. Behalve in Rusland en enkele van z'n satellietstaten wappert de Oekraïense vlag wijd en zijnd.

Het blauw en het geel van de Oekraïense vlag vertegenwoordigen de rol van het land als de graanschuur van Europa. Blauw staat voor de lucht boven het uitgestrekte land, terwijl geel eronder voor het graan staat dat groeit op de enorme korenvelden.

Rusland wil nu van deze vlag af, waarbij de geschiedenis zich herhaalt. Van 1772 tot 1918 was het moderne Oekraïne verdeeld tussen het Russische Rijk en het Oostenrijkse (later Oostenrijks-Hongaarse) Rijk. De vlag zelf was voor het eerst te zien in 1848 tijdens een bijeenkomst van revolutionairen in Lviv. Blauw en geel waren de kleuren van het wapen van Lviv. Vandaaruit ontwikkelden het (licht)blauw en geel zich tot de nationale kleuren van het hele Oekraïense volk, ook dat aan de Russische kant van de grens.

Na het uiteenvallen van het Russische

Rijk bij afloop van de Eerste Wereldoorlog was Oekraïne voor het eerst in zijn geschiedenis onafhankelijk. Aanvankelijk was er

onduidelijkheid over de volgorde van de kleuren, maar blauw boven en geel beneden won het. Oekraïne was onafhankelijk tussen 1918 en 1920.

Na de verovering door het Russische Rode Leger werd Oekraïne een Sovjetstaat en moest een rode vlag aannemen. Het gebruik van de blauwe en gele vlag herleefde kort vanaf de zomer van 1941, toen het land door Nazi-Duitsland werd bezet en er werd gehint dat het land zijn onafhankelijkheid terug zou krijgen. In 1944 verdreef het Rode Leger de Duitsers. De Sovjet-Unie hervatte de controle over de Oekraïne, dat opnieuw een rode vlag moest gaan voeren.

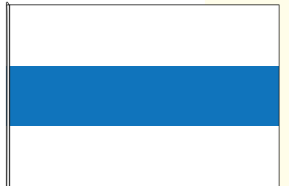
In het voorjaar van 1989 dook de blauw-gele vlag opnieuw op in Lviv en West-Oekraïne, waar die toen voornamelijk werd gebruikt door nationalistische- en mensenrechtenorganisaties. In 1992 werd zij zonder veel discussie uitgeroepen tot de nationale vlag van het nieuwe onafhankelijke Oekraïne. De blauw-gele vlag werd een symbool van vrijheid en democratie, en Oekraïners tonen en dragen hun nationale

kleuren met zichtbare trots. (JP)

Anti-oorlog Russen Russen buiten Rusland, die het niet eens zijn met de inval in februari van hun president Poetin in Oekraïne, gebruiken daarvoor een wit-blauw-witte banenvlag. Het is een Russische nationale vlag, waar de rode baan is vervangen door een witte. Rood symboliseert bloed, terwijl wit voor

vrede staat.

Het idee voor deze Russische anti-oorlogsvlag kwam van Kai Katonina, een 31-jarige Russische UX-designer uit Berlijn. Zij realiseerde

zich snel dat Russen die tegen de oorlog in Oekraïne zijn een soort verenigend symbool nodig hadden, anders zou het lijken dat alle Russen de oorlog steunden.

Op 28 februari publiceerde Kai haar versie van de Russische vlag op Facebook: een vlag "zonder de rode, bloederige streep". Het symbool verspreidde zich daarna razendsnel via sociale media.

De wit-blauw-witte vlag is in Rusland zelf niet te zien. Daar is immers alles verboden wat als een protest geldt tegen de inval in Oekraïne. (JP)

en hun geloof in gerechtigheid.

De witte driehoek symboliseert de hoop dat de mensen in de regio in vrede, liefde en saamhorigheid leven. De kleine rode driehoek verwijst naar de offers die de mensen in de regio hebben gebracht om hun identiteit te behouden en de eenheid en soevereiniteit van Ethiopië te respecteren.

Alle drie de driehoeken wijzen naar de ster. Het symboliseert het optimisme van de mensen om samen te groeien en te bloeien. De stralende gele ster weerspiegelt de cultuur van de regio, religieuze gelijkheid en de heldere hoop om samen op te groeien. (JP)

Marine hulpschepen België

De Belgische Marine heeft een hulpmacht in het leven geroepen waarvan de schepen, de gezagschepen, een speciale vlag voeren. Dit omdat ze een civiele of een gemengd militair/civiele bemanning aan boord hebben.

Het fenomeen gezagschepen is ontleend aan de Britse Royal Fleet Auxiliary. Die werd al in 1872 opgericht, en haar schepen voeren een speciale vlag. De nu voor de Belgische gezagschepen in het leven geroepen vlag is op die Britse vlag gebaseerd. Het is een blauwe vlag, met de Belgische marinevlag als miniatuur in het kanton, en een wit, onklaar anker in de vlucht. Het anker is 'gekroond' met een witte koninklijke kroon.

De Belgische marinevlag die van 23 februari 1950 dateert, kan alleen door schepen worden gevoerd waarvan de bemanning aan de krijgstucht is onderworpen en die onder bevel staan van een commandant die

in staatsdienst is waarvan de naam voorkomt in het Naamboek van Marineofficieren. De gezagschepen zijn niet langer oorlogsschepen, maar

genieten nog wel soevereine immuniteit, zowel op volle zee als in de territoriale- en binnenwateren. Ze zijn in eigendom van of worden geëxploiteerd of bevracht door de Marine (Ministerie van Landsverdediging) voor een rege-

ningsdienst zonder handelsdoeleinden.

De nieuwe gezagschepen-vlag werd op 10 juni 2020 ingevoerd bij Koninklijk besluit van de Belgische koning Filip. De eerste vier schepen – Zenobe Gramme, de Mier, de Wesp en de Zeemeeuw – wisselden de marinevlag in voor een gezagschepen-vlag tijdens een ceremonie die op 28 mei 2021 plaatsvond op de Belgische marinebasis Zeebrugge. De nieuwe vlag zal ook wapperen op het in aanbouw zijnde onderzoekschip Belgica II zodra die in dienst komt. Andere schepen volgen later. (JP)

Honduras is op 27 januari dit jaar, toen de nieuwe president werd geïnstalleerd, weer de vlag gaan gebruiken in het blauwgroene turquoise, zoals dat ook is voorgeschreven in de uit 1949 daterende vlaggenwet van de Midden-Amerikaanse republiek. Daarmee kwam de nieuwe president Xiomara Castro direct een van haar verkiezingsbeloftes na. Castro, de eerste vrouwelijke president van Honduras, wil het roer helemaal omgooien en schoon schip maken. Zij werd met grote meerderheid

De vlag uit voor...

Vlaggenieuws uit de hele wereld

gekozen. Het land kampt met werkeloosheid, corruptie en georganiseerde misdaad. In dit land worden per hoofd van de bevolking de meeste mensen vermoord.

De vlag van Honduras

werd voor het laatst duidelijk omschreven in het Vlaggendecreet van 18 januari 1949. Daarin is de kleur blauw als "turkoois blauw" omschreven. Dat decreet werd destijds uitgevaardigd om een einde te maken aan de vele verschillende tinten blauw die in de landsvlaggen werden gebruikt. In de praktijk werd het turkoois blauw echter langzaam donkerder. Donkerblauw was ook de kleur van de Nationale Partij die tijdens de presidentsverkiezingen van afgelopen november werd verslagen door de Liberale Partij van Castro.

Het model van de vlag van Honduras dateert uit 1866. Dat was op zijn beurt weer een kopie van de vlag van de Centraal Amerikaanse Federatie waarin Honduras, samen met buurlanden Guatemala, El Salvador, Costa Rica en Nicaragua tussen 1823 en 1838 was verenigd. De vijf sterren in de vlag van Honduras staan voor deze vijf landen. (JP)

Barbados Op de dag dat de Caribische eilandstaat Barbados zijn 55ste Onafhankelijkheidsdag vierde, op 30 november 2021, werd het

land een republiek. Daarvoor was het staatshoofd de Britse koningin Elizabeth II. Barbados voelde met het verruilen van de staatsvorm geen drang om zijn opvallende blauw-gele vlag met

de gebroken drietand te veranderen. Twee andere vlaggen werden echter wél aangepast. De persoonlijke standaard van koningin Elizabeth II voor gebruik in Barbados was achterhaald. De vertegenwoordiger van de koningin, gouverneur-generaal Dame Sandra Mason, werd de eerste president van Barbados. Zij heeft een nieuwe persoonlijke standaard, een blauw veld met het presidentiële embleem. Dit bestaat uit het wapen van Barbados omringd met een cirkel van elf Pride of Barbados-bloemen (*Caesalpinia pulcherrima*) en elf paar bladeren van de nationale plant. Onder het wapen is de gebroken drietand uit de nationale vlag geplaatst. Het getal elf verwijst naar de elf parochies van het land.

De vlag van de Kustwacht werd verfraaid met zijn embleem in het midden van het rode kruis. De Kustwacht maakt deel uit van de Barbados

Defence Forces (BDF). De vorige Kustwacht-vlag dateerde van de oprichting van het onderdeel in 1979. Die vlag was gebaseerd op de British marinevlag, een rood St George Kruis met de nationale vlag in het kanton. Luitenant Shímar Gollop van de BDF: 'De oude vlag zal alle

andere exemplaren van de vorige vervangen, waar deze ook was en zal worden geplaatst of gebruikt, op het land, op gebouwen, schepen enzovoort.' (JP)

Chagos Archipel Ambassadeur Peros Banhos van Mauritius bij de Verenigde Naties heeft op 14 februari 2022 de vlag van zijn land gehesen op Chagos, het hoofdeiland van de Chagos Archipel. Daarmee wilde hij de Mauritiaanse claim op de eilanden opnieuw kracht bij zetten. De zestig eilanden vormen nu het British Indian Ocean Territory (BIOT) en worden sinds 1814 vanuit Londen bestuurd.

De vlaghijsing kwam nadat het Internationaal Gerechtshof van de Verenigde Naties in Den Haag in 2019 oordeelde dat Londen geen recht heeft op de eilanden. De archipel moet volgens het Gerechtshof "zo snel als mogelijk" worden overgedragen aan Mauritius. Vlak voordat Mauritius in de Stille Oceaan in 1968 onafhankelijk werd van het Verenigd Koninkrijk, werd het BIOT afgescheiden en kon daardoor Brits blijven. Sindsdien verhuren de Britten het gebied aan de Verenigde Staten, dat er een militaire basis heeft.

Het BIOT kent geen permanente inwoners. De oorspronkelijke inwoners, de Chagossiërs, werden gedwongen naar het Verenigd Koninkrijk te verhuizen. Tussen 1967 en 1973 werden er meer dan duizend Chagossiërs naar Engeland verbannen. Ook zij eisen van Londen hun eilanden terug.

Ondanks de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof, is de Britse regering Johnson niet van plan om de archipel aan Mauritius terug te geven. (JP)

FIAV Vlaggencongres Het internationaal vlaggencongres ICV29 gaat deze zomer door in Slovenië. Het congres vindt plaats van 10 tot en met 15 juli in het Best Western Hotel Slon in de Sloveense hoofdstad Ljubljana.

Het congres dat wordt georganiseerd door Heraldica Slovenica zou eigenlijk vorig jaar zomer hebben plaatsgevonden. Door de Covid-pandemie werd toen echter besloten het congres een jaar uit te stellen. Het bestuur van FIAV vindt dat de Covid-situatie zodanig is veranderd dat het 29ste Vlaggencongres nu wel door kan gaan.

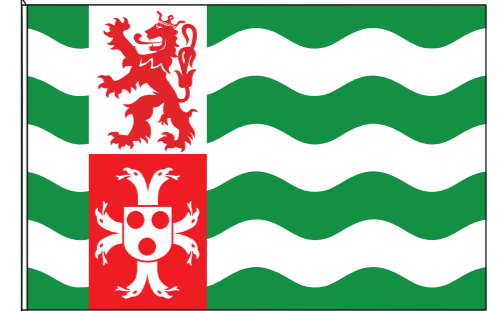
De Fédération Internationale des Associations Vexillologiques (FIAV), de koepel van vlaggenkundige verenigingen en organisaties organiseert sinds 1965 elke twee jaar een vlaggenkundig congres. De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde organiseerde voor de FIAV drie congressen, waaronder het eerste.

De website van het congres – www.icv29ljubljana.com – geeft uitgebreide informatie over het programma van het congres en verwijst naar verblijfsmogelijkheden. (JP)

De vlag van de nieuwe Limburgse gemeente Beekdaelen

Leeuw en slangenkopkruis tegen een achtergrond van beken en dalen

2. De vlag van Beekdaelen werd op het laatste moment voor aanname op 4 juli 2019 iets veranderd.

1. Het op 21 februari 2019 per Kb verleende gemeentewapen van Beekdaelen.

De gemeente Beekdaelen in Zuid-Limburg is het resultaat van een gemeentelijke herindeling uit 2019. Haar ruim 36.000 inwoners kregen datzelfde jaar nog een gemeentevlag waarin de geschiedenis van en het natuurschoon in de gemeente een centrale plek kregen.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

De drie gemeenten die op nieuwjaarsdag 2019 samengingen tot de nieuwe gemeente Beekdaelen waren Nuth, Onderbanken en Schinnen. De drie fusierende gemeenten waren op hun beurt weer het resultaat van een gemeentelijke herindeling uit 1982. Aan Nuth, dat al in 1821 Vaesrade annexeerde, werden toen Hulsberg, Schimmert en Wijnandsrade toegevoegd en aan Schinnen Amstenrade en Oirsbeek. Onderbanken was het gevolg van de samenvoeging van Bingelrade, Jabeek, Merkelbeek en Schinveld.

Van de gemeenten die in 1982 waren gevormd, voerden Nuth en Schinnen een officiële vlag. Onderbanken had geen officiële vlag. Voor Onderbanken lag er wel een bijna aangenomen ontwerp op de plank, dat zo relevant is dat het verderop nog even aan bod komt.

Met uitzondering van Hulsberg en Nuth beschikten de gemeenten van voor 1982 niet over officiële gemeentevlaggen.

Al in het jaar van ontstaan kreeg Beekdaelen een gemeentewapen en een gemeentevlag. Omdat de vlag is opgebouwd uit de elementen van het wapen, zal dit hier eerst worden besproken.

Het gemeentewapen

Bij Koninklijk besluit nr. 2019000062 werd op 21 februari 2019 een gemeentewapen aan de nieuwe gemeente Beekdaelen verleend, met de volgende beschrijving: "Gedeeld; I in zilver een dubbelstaartige, gekroonde leeuw van keel; II in keel een dubbel slangenkopkruis van zilver, waarop een schildje van zilver, beladen met drie koeken van keel; een golvende schildvoet van sinopel, beladen met twee golvende dwarsbalken van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

De rode leeuw is die van de heren van Valkenburg. Het hele gebied van de huidige gemeente behoorde op den duur tot het Land van Valkenburg; ook

Wijnandsrade en Vaesrade, die, hoewel ze de status van vrije rijksheerlijkheden hadden, later wel bestuurlijk met het Land van Valkenburg waren verbonden. De Valkenburgse leeuw was te zien in de gemeentewapens van Nuth en Onderbanken van na 1982 en in de wapens van de oude gemeenten Hulsberg en Schimmert van voor 1982.

Het dubbel slangenkopkruis met het schildje met de koeken is het wapensymbool van het geslacht Huyn van Amstenrade, dat binnen het Land van Valkenburg in het bezit was van het graafschap Amstenrade. Dit graafschap strekte zich onder andere uit over de gehele voormalige gemeente Onderbanken en over Amstenrade en Oirsbeek binnen de gemeente Schinnen van na 1982. Dit symbool is dan ook alomtegenwoordig in deze contreien: binnen Beekdaelen in de oude gemeentewapens van Onderbanken, Bingelrade, Jabeek, Merkelbeek, Schinveld, Schinnen van na 1982, Amstenrade en Oirsbeek en daarbuiten in

3. De natuur in Beekdaelen vormde inspiratie voor het ontwerp van de vlag. (Foto Privé collectie)

het gemeentewapen van Brunssum. Het is dan ook logisch dat het slangenkopkruis een prominente plek in het wapen van Beekdaelen kreeg.

Het slangenkopkruis is een echt streeksymbool. In dezelfde kleurstelling, maar dan met het kruis gevierendeeld met de koeken, is het te zien in de oude wapens van Geleen en Spaubeek en in het wapen van de huidige gemeente Beek en staat het daarin voor het graafschap Geleen, dat in bezit was van een andere tak van het geslacht Huyn. Bovendien is het in de Gulikse kleuren zwart op goud meer noordelijk terug te vinden in de oude wapens van Broeksittard en Munstergeleen en geeft het daarin aan dat deze tot de jurisdictie van de stad Sittard behoorden. In het oude wapen van Sittard stond tot 1982 het slangenkopkruis in de rijkskleuren goud op blauw. In het wapen dat Sittard van 1982 tot 2001 voerde, was dat verbeterd in het oorspronkelijke krulkrus in de Gulikse kleuren zwart op goud.

De schildvoet vormt een sprekend element. Het golvend patroon van groen en zilver is een weergave van de heuvels en dalen in het gebied en de vele beken die er stromen.

Op het nieuwe gemeentewapen is de gebruikelijke gemeentekroon geplaatst.¹

De vlag

De gemeenteraad van Beekdaelen heeft op 4 juli 2019 de nieuwe gemeentevlag vastgesteld, met de volgende omschrijving: *“Zeven golvende banen, groen en wit, en op een vierde van de lengte van de vlag twee banen, wit en rood, waarvan de lengte gelijk is aan een vierde van de lengte van de vlag, met in de witte baan een rode dubbelstaartige gekroonde leeuw en in de rode baan een wit dubbel slangenkopkruis waarop een wit schildje beladen met drie rode koeken (2,1)”* (Afbeelding 2).

Ontwerper van deze vlag is René Vroomen van de Limburgse Commissie Heraldiek en Banistiek (LCHB) van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap. In zijn oorspronkelijk ontwerp waren drie groene golvende banen op wit te zien en zo stond de vlag ook afgebeeld in het voorstel van het college aan de raad. Na overleg met schrijver dezes kwam Vroomen tot de conclusie dat drie witte golvende banen op groen een esthetisch bevredigender beeld zouden geven en ook dichter bij

het beeld van de schildvoet uit het wapen zouden staan. Enkele dagen voor de raadsvergadering van 4 juli 2019 heeft hij het college nog zo ver kunnen krijgen dit aangepast ontwerp aan de gemeenteraad voor te stellen. Op het laatste moment werd daartoe aan het raadsvoorstel de volgende zin toegevoegd: *“De ontwerper van de vlag heeft nog een aangepast ontwerp voor de gemeentevlag gemaakt. In iBabs is dan ook het aangepaste ontwerp en omschrijving geplaatst.”*

Alle elementen uit het nieuwe wapen keren terug in de nieuwe vlag. Het landschapspatroon van heuvels, beken en dalen uit de schildvoet van het wapen, weergegeven door groene en witte golven, vormt de basis

Wikipedia-pagina's over vlag en gemeente, zijn foutief: daar zijn drie groene golvende banen op wit te zien, terwijl dat toch echt drie witte golvende banen op groen moeten zijn, zoals ook blijkt uit foto's van de vlag. Op zich is deze fout te begrijpen, omdat een week voor het raadsbesluit de lokale pers het oorspronkelijke ontwerp in groen op wit had overgenomen zoals dat toen in het raadsvoorstel stond. Maar wat uiteindelijk geldt, is het besluit zoals dat tijdens de raadsvergadering daadwerkelijk genomen wordt. En daar kunnen soms, zoals in dit geval, last-minute aanpassingen in worden gedaan.²

Vlaggen van voormalige gemeenten

De in 1982 vergrote gemeente Nuth voerde een driekleur in de kleuren van het gemeentewapen, dat zelf in de broektop van de vlag was geplaatst. Daarbij kwamen het wit en het rood uit het wapenschild en het geel uit de kroon (Afbeelding 4). In de bovenhelft van dit gekroonde wapen bevond zich de Valkenburgse leeuw met in zijn linkerklauw vijf pijlen voor Hulsberg, Nuth, Schimmert, Vaesrade en Wijnandsrade en in de onderhelft rechts de schuinbalk met merletten van de heren Van Eynatten, heren van Nuth vanaf 1626, en links de keper van de heren van de vrije rijksheerlijkheid Wijnandsrade uit het geslacht Van den Bongard. De Valkenburgse leeuw kwam ook voor op de wapens van Hulsberg en Schimmert.³

Op de vlag van Hulsberg in de wapenkleuren, was het sprekend hulstblad met besjes uit het wapen te zien. De driehoek waarop het blad stond, verzinnebeeldde het element 'berg' uit de naam en het wapen⁴ (Afbeelding 5). Zij werd op 21 maart 1968 bij gemeenteraadsbesluit vastgesteld.

De gemeente Nuth van vóór 1982 voerde al sinds 1946 een officiële vlag, een driekleur met evenhoge banen geel, rood en wit, de kleuren uit het gemeentewapen⁵ (Afbeelding 6). Aan deze driekleur werd in 1978 het toenmalig gemeentewapen toegevoegd (Afbeelding 7). Deze vlag met wapen is tot de gemeentelijke herindeling in 1982 gebruikt. Dat wapen vertoonde patroonheilige Sint Bavo als schildhouder met voor zich op het wapenschild de schuinbalk met merletten van de Van Eynattens en de sleutel als symbool van het kapittel van Sint Servaas, bezitter van de rijksheerlijkheid Vaesrade.⁶

Onderbanken heeft nooit een officiële gemeentevlag gevoerd. In 2017 leek daar toch nog verandering in te komen. Op ver-

zoek van de gemeente kwam René Vroomen van de LCHB (ook de ontwerper van de vlag van Beekdaelen, zie boven) toen met een ontwerp dat hij al lang daarvoor had gemaakt. Maar uiteindelijk zag de gemeente alsnog af van de aanneming van deze vlag. Rood en wit uit dit ontwerp stonden voor de belangrijkste kleuren uit het gemeentewapen. Het was schuin gevierendeeld, niet alleen om daarmee de vier gemeenten weer te geven die Onderbanken in 1982 vormden, maar ook ongeveer hun ligging en hoe ze aan elkaar grensden: Bingelrade in het westen, Jabeek in het noorden, Schinveld in het oosten en Merkelbeek in het zuiden. Boven op dit patroon had de ontwerper als belangrijkste en meest streekeigen symbool uit het gemeentewapen het dubbel slangenkopkruis van het geslacht Huyn voor het graafschap Amstenrade gelegd (Afbeelding 8).

In de in 1991 aangenomen vlag van de gemeente Schinnen van na 1982 kwamen de kleuren geel en blauw uit het vierde kwartier van het gemeentewapen, dat geschaakt was van goud en blauw met op een gouden schildhoek een zwarte valk (Afbeelding 9). Dit was het wapen van de oudst bekende heren van Schinnen van het geslacht Mascherel. De zes banen in de vlag stonden voor de zes dorpen in de gemeente. Het slangenkopkruis kwam uit het derde kwartier van het gemeentewapen en stond weer voor Huyn van Amstenrade. De drie bovenste banen zijn er als het ware door overdekt. Dit duidde op de dorpen Amstenrade, Oirsbeek en Doenrade, die in het graafschap Amstenrade lagen. De drie onderste ononderbroken banen stonden voor de drie dorpen Puth, Schinnen en Sweikhuizen, die tot de heerlijkheid en later de oude gemeente Schinnen behoorden.⁷ □

4. De gemeentevlag van Nuth 1982-2018.

5. De gemeentevlag van Hulsberg 1968-2018.

6. Gemeentevlag van Nuth van vóór alle gemeentelijke herindelingen (1948-1978).

7. Op de eerste vlag van Nuth werd in 1978 het volledige gemeentewapen gezet. Deze deed dienst tot 1982.

8. Ontwerp voor vlag van Onderbanken, die het niet haalde.

9. De gemeentevlag van Schinnen 1991-2018.

van de vlag (Afbeelding 3). Er is daarbij gekozen voor drie witte banen op groen om de drie gefuseerde gemeenten aan te geven. Daar bovenop gelegd zijn in een verschoven verticale baan boven de Valkenburgse leeuw en onder het dubbel slangenkopkruis met schildje van Huyn van Amstenrade.

De meeste afbeeldingen en beschrijvingen van de gemeentevlag van Beekdaelen die op internet zijn te vinden, zoals op de

Noten

- Hoge Raad van Adel, *Jaarverslag 2019*, p. 9, 's-Gravenhage 2020
- Degenen die zich op internet met gemeentevlaggen bezighouden, roep ik hierbij op om voortaan het genomen raadsbesluit te raadplegen alvorens de informatie over een gemeentevlag op internet te zetten, en niet alleen het raadsvoorstel.
- Vexilla Nostra*, jrg. 17, nr. 122, september/oktober 1982, p. 84
- Vexilla Nostra*, jrg. 19, nr. 132, mei/juni 1984, p. 54
- Klaes Sierksma, *Nederlands vlaggenboek*, Utrecht: Het Spectrum, 1962, p. 98/99
- Vexilla Nostra*, jrg. 15, nr. 111, november/december 1980, p. 111; *Vexilla Nostra*, jrg. 23, nr. 157, juli/augustus 1988, p. 71
- Vexilla Nostra*, jrg. 26, nr. 176, september/oktober 1991, p. 91

Drents landschap in een banenpatroon

Vlag en wapen van gemeente Westerveld

In het westen van Drenthe ontstond op 1 januari 1998 de nieuwe gemeente Westerveld ten gevolge van de grote gemeentelijke herindeling in die provincie. Westerveld is het resultaat van de samenvoeging van vier gemeenten: Diever, Dwingeloo, Havelte en Vledder. 21 jaar ná het ontstaan stelde Westerveld een vlag vast.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

De naam Westerveld heeft geen historische basis, maar is gekozen naar analogie van Noordenveld en Zuidenveld, twee van de zes oude dingspele (bestuurlijke gebieden) waarin Drenthe historisch was verdeeld.

Alle vier oude gemeenten waren in het bezit van een officiële gemeentevlag. Op Westerveld na hebben de andere nieuwe Drentse gemeenten die in 1998 tot stand kwamen vrij vlot daarna een officiële vlag aangenomen. Westerveld deed dat als laatste pas in 2019, 21 jaar later, en gebruikte in de tussentijd een logovlag. Wel heeft

Westerveld enkele jaren na de herindeling – in 2001 – een gemeentewapen gekregen. Dat diende als basis voor de nieuwe vlag en komt daarom hier als eerste aan bod.

Het wapen

Op 11 april 2001 werd aan Westerveld bij Koninklijk Besluit nr. 01.001509 een gemeentewapen verleend met de volgende beschrijving:

“Gevierendeeld; I effen sinopel; II en III in goud

een linkerschuinbalk van sabel; IV effen azuur. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.”

De gemeente heeft voor het wapen bewust voor een moderne vormgeving gekozen en niet voor een samenvoeging van elementen uit de oude gemeentewapens. De vier kwartieren staan voor de vier gefuseerde gemeenten. De kleuren symboliseren de verschillende landschapsvormen binnen de gemeente en hun globale ligging.

Groen (sinopel) vertegenwoordigt het bosrijke Drents-Friese Wold in het noordwesten, goud de zandgronden en blauw (azuur) het Dwingelderveld in het zuidoosten, waar heidevelden met vele vennen overheersen. Groen staat ook voor de landbouw in de gemeente. De schuinbalken dwars over de gouden velden verbeelden de Drentsche Hoofdvaart, inclusief de richting waarin deze door de gemeente loopt. Ze zijn zwart (sabel) om daarmee aan te geven dat dit kanaal belangrijk was voor het transport van turf.

Het wapen draagt de gebruikelijke gemeentekroon.

De vlag

De officiële gemeentevlag van Westerveld is op 28 mei 2019 bij gemeenteraadsbesluit vastgesteld. De volgende beschrijving is uit de tekst van dat besluit te destilleren: ...“een banenvlag met vijf horizontale

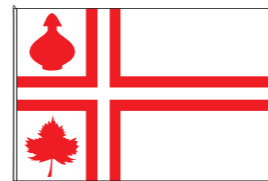
banen”. ... “De hoogten van de banen verhouden zich als 7:4:3:4:7 in de kleuren groen, geel, zwart, geel, blauw.”

De landschapselementen uit het wapen zijn voor de vlag in een horizontaal banenpatroon herschikt. De kleuren hebben dezelfde betekenis: groen voor het Drents-Friese Wold, geel voor de zandgronden, blauw voor het Dwingelderveld en een smalle zwarte baan over het midden voor het turftransport over de Drentsche Hoofdvaart die dwars door de gemeente loopt.

Het ontwerp van de vlag van Westerveld komt van de Hoge Raad van Adel in Den Haag. Die kwam op verzoek van de gemeente met twee voorstellen. Eén daarvan vertoonde het wapenbeeld, het ander was de aangenomen vlag. Die kreeg de voorkeur bij het college van burgemeester en wethouders en de historische verenigingen. En uiteindelijk werd deze ook door de raad verkozen.

De voormalige gemeentevlaggen

De vlag van **Diever** bevat de kleuren rood en wit en de twee symbolen uit het wapen. Het kraaghalskruikje – uniek prehistorisch aardewerk dat in de buurt van Diever is gevonden

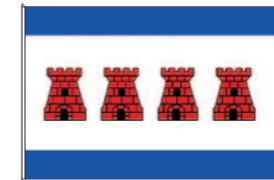

– staat voor de trechterbekecultuur waartoe ook de hunebedbouwers behoorden. Het esdoornblad eert de Canadese bevrijders in 1945 en verwijst tevens naar de bosrijke omgeving. De kruisvorm komt niet uit het wapen, maar is ingegeven door de historische band met het bisdom Utrecht; de bisschoppen van Utrecht waren in de

Middeleeuwen tevens de wereldlijke heren van Drenthe.

Het smalle witte kruis op rood is een weergave van het wapen van het bisdom (zilveren kruis op rood).^{1,2}

De kleuren in de vlag van **Dwingeloo** komen uit het wapen, evenals de vier burchten. Die staan voor de vier havezaten die zich vanouds bij Dwingeloo

bevonden: Batinge, Entinge, Oldengaerde en Westrup.³

Niet als die van Diever bevat ook de vlag van **Havelte** met het kruis een verwijzing naar het bisdom Utrecht, maar dan in omgekeerde kleuren: rood op wit. In het gemeentewapen staat het wapen van het bisdom prominent in het eerste kwartier, omdat de bisschoppen van Utrecht op de Bisschopsberg bij Havelte werden ingehuldigd

als heer van Drenthe. Rood, wit en zwart zijn bovendien de kleuren van de Drentse vlag.

Het schildje met de sleutels komt niet uit het wapen, maar is uniek voor de vlag. De sleutels duiden op de twee spiekers – bewaakte pakhuizen voor de opslag van graan – van Uffelte en Hesselte, waar in de Middeleeuwen de tienden, een vorm van belasting, in de vorm van graan aan de bisschop werden afgedragen. Die spiekers werden uiteraard goed afgesloten.^{4,5}

Kleuren en klaver in de vlag van **Vledder** komen uit het wapen. Het klaverblad is een

onderdeel uit het familiewapen Van Burmania en is een verwijzing naar Reinoud van Burmania, drost van Drenthe in de zestiende eeuw en bewoner van de havezate

Moersbergen bij Vledder. Tevens staat de klaver symbool voor het agrarisch karakter en het blauw van de schijf voor het riviertje de Vledder Aa. Het zwart op geel is een weergave van de donkere lijnen van de prehistorische kringgreppelvelden in het zand die hier zijn gevonden. De drie verticale en drie horizontale lijnen staan daarbij voor de drie oude dorpen, Doldersum, Nijensleek en Vledder, en de drie nieuwe dorpen, Frederiksoord, Vledderveen en Wilhelminaoord, in de gemeente.⁶

Dorpsvlaggen
Binnen het grondgebied van de gemeente Westerveld zijn drie dorpsvlaggen bekend. Die van Wapse en Zorgvlied zijn eerder in Vexilla Nostra behandeld. Die van Uffelte verschijnt voor het eerst in een vlaggenkundige publicatie.

Dorpsvlaggen

In de vlag van **Uffelte**, een ontwerp van Jan en Anja Mulderij, slaan wit en rood zowel op de Saksische kleuren als op die van het bisdom Utrecht. Zie hiervoor ook de toelichting bij Havelte, waartoe Uffelte tot 1998 behoorde.

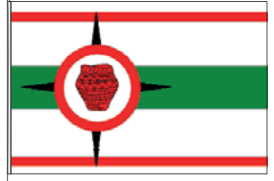
De gebogen groene lijn geeft de contouren van een heuvel weer en komt van de dorpsnaam die zoveel betekent als “op de beboste heuvel”.

De gebogen groene lijn geeft de contouren van een heuvel weer en komt van de dorpsnaam die zoveel betekent als “op de beboste heuvel”. De korenschoof staat symbool voor de vruchtbare grond rond het dorp.

Wapse voert een vlag in de kleuren rood, zwart en wit van de vlag van Drenthe. De smalle rode banen zijn rechtstreeks uit de provincievlag overgenomen. De daaraan toegevoegde brede groene baan verwijst naar natuur, veeteelt en landbouw.

De rode ring geeft aan dat Wapse een kringdorp is. De vier zwarte punten staan dan voor de vier delen waaruit het kringdorp bestaat: Veenhuizen in het noorden, Veldhuizen in het westen, Ten Have in het zuiden en Zoerte in het oosten. In de ring staat het meest kenmerkend symbool: een klokbeke als representant van het prehistorisch aardewerk dat bij Wapse en Diever (zie boven) is gevonden.⁷

De vlag van **Zorgvlied** heeft haar opmerkelijke paarse kleur te danken aan de uitgestrekte heidevelden in de omgeving van dit jonge dorp.

De gele winkelhaak verbeeldt de vorm van het dorpsgebied. De tabakspiant tenslotte duidt op de verbouw van dit gewas bij Zorgvlied in de negentiende eeuw.⁸ □

Noten

1. Vexilla Nostra, jaargang 9, nr. 64, april 1974, p. 46
2. Vexilla Nostra, jaargang 15, nr. 108, mei-juni 1980, p. 45
3. Vexilla Nostra, jaargang 16, nr. 117, november-december 1981, p. 126
4. Vexilla Nostra, jaargang 18, nr. 125, maart-april 1983, p. 24
5. Vexilla Nostra, jaargang 19, nr. 131, maart-april 1984, p. 38
6. Vexilla Nostra, jaargang 16, nr. 117, november-december 1981, p. 124
7. Vexilla Nostra, jaargang 38, nr. 236, kwartaal 1 2003, p. 3
8. Vexilla Nostra, jaargang 39, nr. 240, kwartaal 1 2004, p. 24

Oude Zeeuwse vlag komt weer boven

De Zeeuwse vlag met zijn witte en blauwe golvende banen met daarop het provinciewapen behoort, samen met de Friese en Limburgse provincievlaggen, zonder enige twijfel tot de populairste provincievlaggen van het land, je komt ze daar overal tegen. Toch duikt er sinds 2020 her en der in Zeeland een nieuwe vlag op. Het lijkt een beetje op de Zeeuwse wapenspreuk Luctor et Emergo - Ik worstel en kom boven.

Door ROB BERTIJN

Arjen de Pagter met zijn vlag

stamt uit de Middeleeuwen en de Friese vlag kreeg in de 19de eeuw al haar bekende uiterlijk. Toch werden ze pas officieel aangenomen in respectievelijk 1959 en 1957.

Regionaal besef

Na de Tweede Wereldoorlog ontstond er een nieuw regionaal besef dat men wenste uit te dragen. Vlaggen pasten uitstekend bij dat streven. De provincies Drenthe en Overijssel waren hierbij de voortrekkers in respectievelijk 1947 en 1948. Hun identiteit werd vertaald in banen en emblemen, die als het ware uit het niets ontstonden. Heel anders dan bij de kustprovincies, die vanwege hun maritieme verleden volop vlaggen en symbolen voerden in de tijd dat de gewesten nog hun eigen baas waren binnen de Republiek.

Achter de schermen was men door dit aangewakkerde regionale besef in Zeeland inmiddels ook aan het nadenken. Zo kregen de heren van Gedeputeerde Staten in het Provinciehuis van Middelburg regelma-

tig vragen over de 'provinciale vlag'. Het bestuur liet destijds weten: "Het komt, en niet enkel in de laatste tijd, herhaaldelijk voor dat, hetzij aan de Provinciale Griffie, hetzij aan de Provinciale Bibliotheek inlichtingen worden gevraagd met betrekking tot de kleuren en de indeling van de provinciale vlag. Het antwoord op degelijke vragen moet steeds weinig bevredigend zijn, aangezien een provinciale vlag nimmer werd vastgesteld."

Het was tijd voor actie en daarom werd eind 1947 rijksarchivaris Willem Unger gevraagd uit te zoeken of Zeeland vroeger een eigen vlag had. Unger kwam daarop met twee vlaggen op de proppen. De eerste was een tot vlag verwerkte afbeelding van het eeuwenoude provinciewapen, de tweede de Nederlandse vlag met op de middelste baan een afbeelding van het Zeeuwse wapen.

Van die twee vlaggen die Unger vond, was de eerste de oudste, de tweede kwam pas in gebruik aan het einde van de 18de eeuw, toen Nederland een eenheidsstaat werd en de voorheen grotendeels soevereine gewesten veel van hun macht inleverden.

Volgens Unger was het simpel. Als Zeeland het specifiek Zeeuwse in de vlag naar voren wilde brengen, dan moest de oude Zeeuwse vlag in ere hersteld worden, maar als de provincie wilde uitdragen bij Nederland te horen, dan was de Nederlandse vlag met Zeeuws wapen de betere optie.

Hoge Raad van Adel

Het provinciebestuur bewandelde de officiële weg en legde de keuzes voor aan de Hoge Raad van Adel in Den Haag. Dit rijks-adviescollege maakte bij monde van voorzitter jonkheer Frans Beelaerts van Blokland echter gehakt van de voorstellen.

In een brief van 3 juli 1948 liet hij de provincie Zeeland weten: "Bij het samenstellen van vlaggen geldt onder meer, dat het daarin opnemen van wapenfiguren in het algemeen ongewenst is en derhalve tot een minimum beperkt dient te worden, zulks met name wegens de meestal daaraan verbonden grote kosten. Vandaar dat men de wapenfiguur pleegt te symboliseren in een der banen. Op grond daarvan moge het U duidelijk zijn, dat de door U overlegde afbeeldingen bij de vaststelling van een vlag voor de provincie Zeeland geen van beide gevolgd kunnen worden".

In deze naoorlogse tijd had de Hoge Raad van Adel als richtlijn dat alleen banenvlaggen goede vlaggen waren. Volgens Beelaerts van Blokland hoefde Zeeland dan ook niet te wanhopen: "Het is gewoonte, dat in een vlag de kleuren van het wapen hare afspiegeling vinden, zowel de kleur van de wapenfiguur als die van het veld."

Zijn tegenvoorstel was dan ook een vlag met vijf horizontale banen in de kleuren rood, geel, blauw, wit en blauw.

Detail van 'Overwinning op de Spaanse vloot bij Vlissingen', ets door Frans van Hogenberg uit 1573, met waarschijnlijk de oudste afbeelding van de Zeeuwse vlag.

Detail van 'Het vertrek van een hoogwaardigheidsbekleder uit Middelburg', Adriaen Pietersz. van de Venne, 1615.

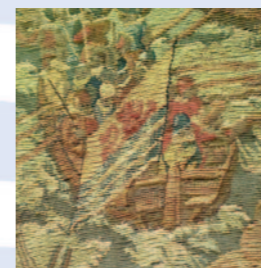
Zeeuwse vlag, *Flags of the World*, 1669/1670.

'Zeeland veredelt', uit 'Cronyk van Zeeland', in kleur, door Mattheus Smallegange, 1696. Detail.

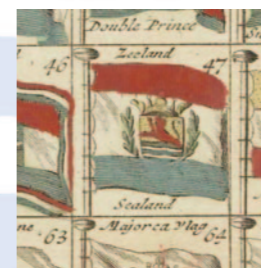

Zeeuwse vlag op het wandtapijt 'De Slag bij Rammekens', Collectie Zeeuws Museum.

Idem: 'De Slag bij Rammekens'.

Zeeuwse vlag, 'Nieuwe Tafel van alle de Scheeps Vlaggen des Gehele Water-Waerelds op Nieuw Vermeerdert en Verbeeterdt' circa 1700.

Gedeputeerde Staten waren bepaald niet enthousiast over dit ontwerp zonder wapen, zeker niet nu dit eeuwenoude Zeeuwse symbool met koninklijk was goedgekeurd. Zoals het provinciebestuur het verwoordde, moest er een "bepaald verband bestaan tussen het wapen ener gemeenschap en de vlag".

Dit wapenschild van blauw-witte golvende banen met daarboven een geel veld met de bovenhelft van een klimmende rode leeuw met blauwe tong en dito nagels, was al aan het einde van de Middeleeuwen ontstaan, maar nooit officieel vastgesteld. Die goedkeuring werd op 3 augustus 1948 aangevraagd en verkregen op 4 december dat jaar, toen de op dat moment kersverse Koningin Juliana het wapendiploma tekende.

Maar wat nu te doen met dit officiële wapen waarvan de Hoge Raad van Adel vond dat het niet op een vlag thuishoorde? Men kon of durfde dit college ook niet geheel te negeren, waardoor de twee ingediende voorstellen sneuvelde, waaronder de tot vlag verwerkte afbeelding van het Zeeuwse wapen, die we verderop in dit verhaal opnieuw tegenkomen.

Schorer

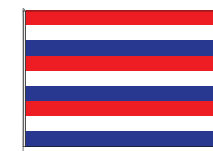
De Staten gaven in de behandlingsvergadering daarop te kennen "gaarne suggesties te (willen) ontvangen met betrekking tot de samenstelling van een provinciale vlag".

Twee heren kwamen met voorstellen, die begin 1949 werden behandeld. De heer A. Stolk had als vlag-ontwerp negen horizontale banen van rood-wit-blauw-rood-wit-blauw-rood-wit-blauw. De Staten waren hier niet voor te porren: "Dit ontwerp kon onze instemming niet hebben, in de eerste plaats omdat een dergelijke vlag geen bepaalde Zeeuwse betekenis zou hebben, doch veeleer associaties met de nationale vlag zou oproepen en voorts, omdat een dergelijke negenbanige vlag van de gemeente Batavia bereids in gebruik is."

Het tweede ontwerp kwam van statenlid jonkheer mr. Tjalling Schorer, "die in overweging gaf een blauwe vlag, waarover drie gegolfde witte banen, ieder van één zevende der vlaggehoogte en over alles in het midden, als hartschild, 't gekroonde wapen van Zeeland."

Dit ontwerp van statenlid Schorer kon de provinciebestuurders wél bekoren. Toch ontstond er nog discussie over het aantal banen: met drie witte banen op het blauwe veld ontstond er een vlag met zeven banen: vier blauwe en drie witte, terwijl het Zeeuwse wapen slechts zes banen in afwisselend blauw en wit had. Moest dat dan ook niet zo op de vlag zijn? Jonkheer Schorer kon de heren echter duidelijk uitleggen hoe hij tot zijn keus van een oneven aantal banen was gekomen: "De reden hiervan is te zoeken in het feit, dat uitsluitend een oneven aantal banen van een vlag een evenwichtig geheel kan maken". Daar kwam nog bij aldus Schorer, dat "...bij het vlaggentechnisch en aestetisch bezwaar, de omstandigheid (komt) dat deze onderste (witte) baan tegen de lucht, wanneer de vlag daartegen uitkomt, uit het oog raakt en niet meer gezien wordt, vooral uit de verte. Boven- en onderkant van een vlag dienen duidelijk gemarkeerd te zijn."

Verder, vulde Schorer aan, stonden de drie gegolfde witte banen symbool voor de drie grote Zeeuwse stromen: Grevelingen, Oosterschelde en Westerschelde.

Ontwerp van jhr mr. Tjalling Schorer.

Kogel door kerk

Gedeputeerde Staten waren om en keurden het vlagontwerp op 14 januari 1949 goed, daarmee alsnog het advies van de Hoge Raad van Adel, dat een wapen niet op een vlag thuishoort, in de wind slaand. Bij de meeste andere provincies was het model van de vlag het resultaat van een stemming in Provinciale Staten. Hier hadden de statenleden echter niets in de melk te brokkelen.

Het nieuws van de vaststelling van de Zeeuwse provincievlag door Gedeputeerde Staten, werd pas op 29 maart naar buiten gebracht. De volgende dag meldde de Provinciale Zeeuwse Courant lyrisch: "De Zeeuwse vlag is een mooie vlag, kenmerkender voor Zeeland, dan een rood-goud-blauw-wit-blauwe vlag zou zijn geweest", waarmee de Hoge Raad van Adel nog een sneer kreeg. En "...een vlag die als bindend element een rol kan spelen in het Zeeuwse leven. Overal wint het regionalisme, van provinciaal zelfbewustzijn kan deze nieuwe vlag voor Zeeland het schone symbool worden."

Gemiste kans

Dat de inmiddels 73-jarige vlag een hit was en is, is een feit. Toch was niet iedereen tevreden, onder wie ongetwijfeld jonkheer Beelaerts van Blokland van de Hoge Raad van Adel. Bij het 50-jarig jubileum van de vlag in 1999, liet de toenmalige voorzitter Thijs van Leeuwen van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVvV) weten dat Zeeland in 1949 een kans had gemist om zijn oude vlag eeuwige roem te verschaffen. Van Leeuwen: "Zeeland gebruikte al in het begin van de Tachtigjarige Oorlog een eigen kenmerkende vlag. Er zijn tal van voorbeelden van vroege Zeeuwse vlaggen te vinden op schilderijen en prenten. Het is dat soort vlag die archivaris Unger ook al had gevonden: een doek met dezelfde golven en leeuw die op het provinciewapen staan." De NVvV-voorzitter had dan ook liever gezien dat die historische vlag destijds in ere was hersteld: "We zijn voor historiciteit. Maar het is geen halszaak. We gaan dan ook niet bij de provincie aanklaarten dat de huidige vlag vervangen moet worden."

Oude vlag

Fast-forward van 1999 naar 2020. In de Zeeuwse hoofdstad Middelburg wordt door makelaar Arjen de Pagter, zijn dochter Charlotte en haar partner Cas Zwemer gebrainstormd. Charlotte en Cas openen het restaurant Zeeuwse Streken, met regionale specialiteiten. Daar hoort ook een Zeeuws logo bij.

Vader Arjen heeft wel een idee naar aanleiding van een bericht dat hij op de tijdlijn van Facebook-vriend Carolus Caminus (Charles Schouw)

leest, met de kop "Wie is ervoor om de Zeeuwse vlag weer in haar oude glorie te herstellen?", met daarbij afbeeldingen van het wapen en een schilderij van Adriaen van de Venne, waar de oude Zeeuwse vlag prominent op is afgebeeld.

"Het kwam van hem af, hij kwam er toen mee", zegt De Pagter, als ik hem spreek in zijn kantoor in de oude Middelburgse watertoren. "De rode leeuw met z'n gele achtergrond, oprijzend uit de blauwwitte golven, dat moest het logo voor het restaurant worden."

Het een leidde tot het ander: Carolus Caminus gooide een balletje op met het idee de oude vlag opnieuw te laten maken, Arjen de Pagter maakte er werk van. De huidige Zeeuwse vlag - 'die Schorer-vlag' - vindt hij maar niks: "Ik vind het een beetje een toeristenvlag."

De Pagter zocht naar goede afbeeldingen van het Zeeuwse wapen (exclusief schild). Het eerdergenoemde schilderij van Adriaen van de Venne uit 1615, getiteld 'Het vertrek van een hoogwaardigheidsbekleder uit Middelburg', was ook een van de voorbeelden. Wat wel 'een dingetje' was, was de maatvoering. De oude Zeeuwse vlag was, zoals wel meer vlaggen in die tijd, eerder enigszins vierkant dan langwerpig, getuige afbeeldingen op schilderijen, de befaamde Zeeuwse wandtapijten in het Zeeuws Museum en de Cronyk van Zeeland van Mattheus Smallegange uit 1696.

Er werd contact gelegd met een vlaggenmaker, die met het geleverde ontwerp aan de gang ging. Omdat vlaggen tegenwoordig standaard de maatvoering 2:3 hebben, 'paste' het eigenlijk niet goed. Het bleek ook een hele bevalling. De Pagter: "Ze kwamen steeds met een voorbeeld ('Is dit goed?'), maar dan zei ik: nee, die leeuw moet groter, maar ze konden hem op de een of andere manier niet opblazen."

Om de leeuw wat meer ruimte te geven, moesten de golven enigszins zakken en wat smaller worden en vervolgens werd het dier enigszins uitgetrokken. En nog was het niet goed.

De Pagter: "En toen ging de vlaggenmaker failliet. Maar ja, ik zei: we willen toch de vlag hebben. Toen ze haar opstuurden, bleken er langs beide zijden twee grote blauwe balken aan te zijn toegevoegd!"

Geen statement

De tweede zending (zonder balken) viel wél in de smaak. Dezelfde afbeelding, maar dan iets minder uitgetrokken, werd het logo van het restaurant.

Hoewel De Pagter dus niks met de huidige Zeeuwse vlag heeft, is hij er niet op uit om die met dit nieuwe ontwerp te laten vervangen: "Ik hoef er helemaal geen statement mee te maken, zo van: die vlag moet veranderd, ik vind het gewoon leuk en af en toe geef ik er een weg of ik verkoop er 'ns een, meer als grapje."

Een vriend van hem uit Amsterdam heeft een boot en die voert er een aan boord: "Dat vind ik prachtig, midden in Amsterdam." In Middelburg en omgeving is de vlag her en der te zien. "Eigenlijk moet ik ze weer bestellen, er is nog te weinig aandacht voor de Zeeuwse vlag. Ik vind dat Zeeuwen niet chauvinistisch genoeg zijn." Zo krijgt Thijs van Leeuwen alsnog een klein beetje wat hij wilde. Zoals de rond 1585 in zwang gekomen en in 1948 vastgelegde Zeeuwse wapenspreuk het verwoordt: Luctor et Emergo (Ik worstel en kom boven). □

Bronnen

Interview auteur met Arjen de Pagter, 8 februari 2022.
 'De Zeeuwse vlag thans vastgesteld', *Provinciale Zeeuwse Courant*, 30 maart 1949, p. 1.
 'Waarom juist deze vlag voor Zeeland?' - Interview met jhr.mr. T.A.J.W. Schorer', *Provinciale Zeeuwse Courant*, 30 maart 1949.
 Jos Poels: 'Oude leeuw worstelt en komt boven', *Provinciale Zeeuwse Courant*, 6 februari 1999, p. 25.

Vlaggenhulde voor koningin Wilhelmina (II)

Het verhaal 'Vlaggenhulde voor koningin Wilhelmina' in het vorige nummer van Vlag!, het tot nu toe uitgebreidste onderzoek naar de vaandels die in 1938 aan alle Nederland-se gemeenten werden uitgedeeld, leverde reacties op. Dit leidt tot meer onderzoek in de materie. In het verhaal zaten ook enkele onjuistheden.

Door ROB BERTIUN

Hoewel ik voor mijn onderzoek gebruik kon maken van eerdere artikelen over de defileervlaggen of -vaandels uit 1938 van onder anderen Jos Poels en Marcel van Westerhoven, kwam er veel nieuwe informatie naar boven. Dat kwam na het aanschrijven van alle Nederlandse gemeenten en vele archieven, musea en oudheidkammers. Het doorploegen van kranten en clubbladen uit die tijd bracht nóg meer aan het licht.

De zoektocht naar nieuwe informatie en het opdiepen van nog bestaande defileervlaggen is zeker nog niet voorbij. Allereerst ligt het in de bedoeling een vervolgartikel te schrijven over deze vlaggen en hun afgeleiden daarvan, in de periode van na de Tweede Wereldoorlog tot aan de huidige tijd.

Daarnaast ligt er ook een plan om op de website van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde een database op te tuigen, waarop al het beeldmateriaal bijeengebracht wordt van de defileervlaggen. Uiteraard zullen dat historische zwart-wit foto's uit 1938 (en later) zijn, maar ook kleurenfoto's van de nog bestaande vaandels en informatie over waar ze bewaard worden (en soms ook te zien zijn). En uiteraard per vlag eventuele wetenswaardigheden. Bij het artikel konden er, wegens ruimtegebrek, slechts enkele afbeeldingen worden getoond.

Dit brengt me tot het volgende: ondanks vele verbeteringen en correcties in het artikel 'Vlaggenhulde voor Koningin Wilhelmina' zijn er toch enkele onjuistheden in geslopen.

Nummer twee in het rijtje van vier defileervlaggen op pagina 24 wordt omschreven als die van Lochem. Dat is echter onjuist: het is de defileervlag van het Gelderse Laren. Het erbij geplaatste plaatje uit het Koffie Hag-album is dat van het wapen van Lochem. De opmerking dat er verschil is in de uitvoering van de twee getoonde wapens, klopt dan ook niet!

De wapens van Lochem en Laren, beide in Gelderland, lijken veel op elkaar. Verwarring ligt op de loer en die bleef helaas niet uit. Voor alle duidelijkheid: het wapen op het Koffie Hag-plaatje van het Gelderse Laren is exact hetzelfde als dat op de Larense defileervlag.

Een tweede opmerking valt er te maken over de afgebeelde defileervlag van Kerkwerpe (Zeeland), nummer drie in het rijtje defileervlaggen. Bij nader inzien moet dit er een zijn van de 'nieuwe lichting' defileervlaggen, die talloze gemeenten (die het vaandel ten onrechte als hun gemeentevlag zagen), na de oorlog

1. Wapen van Kerkwerpe tot 1950 (Koffie Hag-album).

2. Wapen van Kerkwerpe 1950-1961 (uitgebreid met de wapens van Rengerskerke en Zuidland en Nieuwerkerke).

3. Aangepaste defileervlag van Kerkwerpe anno 1950 met de toegevoegde wapens gespiegeld ingezet.

4. Vlag van Laren, Gelderland

5. Wapen van Laren 1924 (Koffie Hag-album).

invoerden. Bijvoorbeeld als het gemeentewapen veranderde, wat hier voor Kerkwerpe het geval was.

Vaak werd voor latere defileervlaandels de franjerand weggelaten. In het geval van Kerkwerpe is die echter aanwezig en het zou dus zo maar kunnen dat de linkerhelft van het kanton met de wapens van Rengerskerke, Zuidland en Nieuwerkerke over de oorspronkelijke horizontale banen van groen-geel-rood is genaaid, om zodoende de vlag in overeenstemming te brengen met het nieuwe, in 1950 verleende wapen. Gezien de toestand van het doek is het naar alle waarschijnlijkheid dus de originele defileervlag uit 1938 met een 'lapje' erop. Het meest curieuze is echter dat de toevoeging verkeerd om in de vlag is genaaid! □

Noot

Rob Bertijn: 'Vlaggenhulde voor koningin Wilhelmina', *Vlag!* 29, najaar 2021, pagina's 20-29.

Peter de Grote bekijkt VOC-schip waaraan hij meebouwde

De schilder van dit schilderij uit het atelier van Abraham Storck heeft de voorstelling zelf nooit zo gezien. Het vertelt een verhaal, waarbij de vlaggen alles verklaren. Storck, de meester zelf (1644-1708), heeft vlaggen altijd prominente plekken gegeven.

Het verhaal dat dit schilderij vertelt, is dat van Russische tsaar Peter de Grote, die in 1697-1698 in Nederland het vak van scheepsbouwer kwam leren. Hij bouwde mee aan het fregat Petrus en Paulus, vernoemd naar de schutpatronen van Sint-Petersburg.

Peter de Grote (1672-1725) had in Rusland de Amsterdamse koopman Nicolaas Witsen ontmoet. Deze was in 1697 burgemeester van Amsterdam en directielid van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Door de bemiddeling van Witsen mocht de Russische tsaar op de VOC-werf op Oostenburg komen werken. Door te leren over de scheepsbouw wilde de tsaar de modernisering van de Russische marine bevorderen. Peter de Grote was nog niet klaar toen hij half januari 1698 doorreisde naar Engeland. De Pieter en Paul was toen nog niet klaar; het fregat vertrok pas op 24 oktober 1698 voor zijn eerste reis naar Azië.

Desalniettemin, op dit schilderij 'Czaar Peter de Grote aan boord van zijn jacht op weg naar de Pieter en Paul' dat zich in het depot van het **Amsterdam Museum** bevindt, is te zien dat Peter de Grote met zijn jacht naar de Peter en Paul vaart. Van zijn jacht wapperen twee vlaggen in de Russische kleuren wit, blauw en rood met daarop het tsaristische wapen. Dezelfde dubbelkoppige adelaar is op de spiegel van het tsarenjacht aangebracht.

Dat de Pieter en Paul op de Amsterdamse VOC-werf is gebouwd, is te zien aan de rood wit-blauwe Nederlandse vlag met het VOC-monogram in de middenbaan met de A, afkorting voor Amsterdam, in het midden boven de poten van de kapitale letter V.

Het schilderij, dat het Amsterdam Museum (tot 2010 Amsterdams Historisch Museum) in 1959 aankocht, is 72 cm hoog en 96 cm breed. Het heeft inventaris nummer SA 8251.

Jos Poels

Abbeiding Amsterdam Museum

Israëlische en Palestijnse vlaggen in de rivaliteit tussen Feyenoord en Ajax

Supporters van de Amsterdamse voetbalclub Ajax en die van het Rotterdamse Feyenoord vechten al jaren een oorlog met Israëlische en Palestijnse vlaggen uit. Het heeft allemaal niks te maken met het politieke Israëlisch-Palestijnse conflict, maar met de haat tussen de twee supportersgroepen.

Door JURG BLOM*

'Voetbal is oorlog' is een gevleugelde uitspraak binnen de voetbalwereld. De betekenis ervan is niet mis te verstaan. Het geweld beperkt zich niet alleen tot de figuurlijke veldslagen die voetbalwedstrijden soms lijken, maar komt ook voor op de tribunes van de voetbalstadions, en in sommige gevallen zelfs tot ver daarbuiten.

In de Nederlandse context springt vooral de rivaliteit tussen Feyenoord uit Rotterdam en Ajax uit Amsterdam in het oog. De supportersgroepen van beide clubs zijn vervuld met afgunst door elkaar, en in het verleden kwam het meermaals tot gewelddadige confrontaties. Hoewel de fysieke confrontaties tussen beide supporterskernen in het afgelopen decennium tot een minimum beperkt bleef, mede door een inmiddels 13-jarig verbod op uitsupporters bij De Klassieker, manifesteert de haat van een aantal Feyenoord-supporters richting Ajax zich daarnaast op een andere manier: regelmatig zijn er op bepaalde tribunes in De Kuip spreekkoren met antisemitische teksten te horen. Het gaat hierbij om teksten als ' Hamas, Hamas, alle joden aan het gas' en 'wij gaan op jodenjacht'.

Deze leuzen zijn bedoeld voor Ajacieden, die zichzelf als 'joden' of 'Superjoden' presenteren. Opvallend hierbij is dat Ajax geen uitgesproken historische joodse wortels heeft, maar de term hanteert als geuzennaam. De term 'joden' wordt door beide groepen symbolisch gebruikt: Feyenoord-supporters gebruiken de term, terwijl zij geen 'echte' joden bedoelen, maar Ajacieden, en Ajax-supporters noemen zichzelf joden, terwijl ze dat in veruit de meeste gevallen helemaal niet zijn. Hierbij wordt ook gevlagd. Regelmatig zijn er Palestijnse en Israëlische vlaggen te zien bij de wedstrijden van beide clubs.

1. Feyenoord-supporters vertonen Palestijnse vlaggen. Sommige supporters hebben duidelijk moeite met de boven- en onderkant van de vlag. (Foto: Sportnieuws.nl)

Het 'joodse' Ajax

De historie achter het gebruik van de term 'jood' als geuzennaam door Ajax is obscuur. Onder andere bij sommige Feyenoordfans bestaat het beeld dat Ajacieden zichzelf vanaf het eerste moment de misplaatste bijnaam 'joden' geven. Het zijn echter de supporters van de vooroorlogse tegenstanders van Ajax die de bijnaam aan de club toekennen. In een context van de vooroorlogse, opkomende nationale competitie, waarin elke stad in de regel door één voetbalploeg wordt vertegenwoordigd, is het aannemelijk dat de identiteit van Amsterdam als een joodse stad invloed heeft op het gebruik van de term.

De belangrijkste factor in de toekenning van de joodse identiteit aan Ajax lijkt echter de

geografische locatie van zowel De Meer, het voormalige stadion van Ajax, als het oude Muiderpoort-station; wanneer men als supporters een uitwedstrijd tegen Ajax bezoekt, leidde de route van het aankomststation naar De Meer door de Jodenbuurt, waar veruit de meeste inwoners joods waren. Hoewel de joodse bevolking slechts een klein deel van de supporters van Ajax uitmaakte, leek het vanuit het oogpunt van de uitsupporters alsof het uitsluitend joden waren die de wedstrijden van Ajax bezochten.

Hoewel Ajax dus al vóór de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) het imago van 'jodenclub' had, is het geen joodse club. Sterker nog; vóór de oorlog had Feyenoord waarschijnlijk meer joodse leden en donateurs dan Ajax.

Vanaf het begin van de jaren '80, wanneer anti-joodse teksten in het voetbalhooliganisme in Nederland opkomen, ontstaat er een trend waarin supporters van tegenstanders van Ajax het joodse imago van de club in verband brengt met onder andere de Holocaust en het Israël-Palestina conflict.

Als reactie hierop omarmt Ajax de joodse identiteit, zonder een wezenlijke historische link met het jodendom te hebben. Hierbij worden niet alleen symbolen uit het joodse geloof gebruikt, maar worden ook Israëlische symbolen ingezet. Zo zijn er in het stadion van Ajax op wedstriiddagen naast davidsterren en menora's (zevenarmige kandelaars), ook Israëlische vlaggen aanwezig. Feyenoord-fans nemen op hun beurt Palestijnse vlaggen mee naar de wedstrijden van hun club. Dit is niet

een minder groot issue. Na een verbod op uitsupporters bij wedstrijden tussen beide clubs in 2009 is het verbod niet meer relevant, en is het meenemen van beide vlaggen tijdens voetbalwedstrijden weer aan de orde van de dag. Wel roept FRFC1908, een fanatieke supportersgroep van Feyenoord, in 2019 de Feyenoord-aanhang in aanloop naar een Europese kwalificatiewedstrijd tegen het Israëlische Hapoel Beer Sheva op om tijdens de wedstrijd geen Palestijnse vlaggen mee te nemen, en geen kwetsende uitspraken over joden te doen. De supportersgroep merkt hierbij op dat 'Feyenoord niet antisemitisch, maar anti-Ajax' is, en dat anti-joodse spreekkoren en symbolen door 'onwetenden uit hun verband kunnen worden getrokken'. De wedstrijd verloopt orde-lijk, en Feyenoord plaatst zich voor de volgende

2. Een Israëlische vlag in de Amsterdamse Johan Cruyff Arena. (Foto nssmag.com)

zozeer omdat ze zich verbonden voelen met de Palestijnen, maar als uiting van hun haat jegens de aartsrivaal.

Vlaggen-verbod

In 2003 stelde Feyenoord in overleg met Ajax een verbod in op het vertonen van zowel Israëlische als Palestijnse vlaggen in de Rotterdamse Kuip tijdens de wedstrijd tussen beide teams. De clubs zagen het vertonen van de vlaggen als een onnodige provocatie, en handhaafden het verbod een aantal jaren streng.

In het stadion van Ajax blijven Israëlische vlaggen echter toegestaan, en ook bij wedstrijden van Feyenoord tegen andere clubs dan Ajax is het meenemen van Palestijnse vlaggen

ronde.

Het verbod op het meebrengen van specifieke vlaggen doet denken aan vlaggenbeleid dat het Eurovisie Songfestival voert. Het internationale evenement – de term 'Euro-' doet vermoeden dat alleen Europese landen aan het festival mee doen, maar onder andere Australië en Israël zijn vaste deelnemers – hanteert specifieke regels voor de afmetingen van vlaggen en vlaggenstokken. Daarnaast publiceert de organisatie jaarlijks een lijst met 'verboden vlaggen'. Op deze lijst staan regionale vlaggen, vlaggen met religieuze of politieke uitingen en vlaggen van betwiste gebieden of controversiële organisaties. Vlaggen van lidstaten van de Verenigde Naties worden wel toegestaan, evenals de vlag van de Europese Unie en de regen-

boogvlag, mits deze niet worden gebruikt als 'instrument om opzettelijk een politiek statement te maken tijdens een optreden'.

Het doel van deze vlaggenrichtlijnen is politieke neutraliteit, terwijl juist in het opstellen van een zwarte lijst scherpe politieke keuzes moeten worden gemaakt. Ook in het verbod op het meenemen van specifieke vlaggen tijdens voetbalwedstrijden huist een gelijksoortige controverse. Waarom is het meenemen van Israëlische of Palestijnse vlaggen uit den boze, terwijl het wapperen van een Rotterdamse, Nederlandse of andere nationale vlag (bijvoorbeeld om buitenlandse spelers aan te moedigen) geen enkel probleem vormt?

Israëlische vlag in De Kuip

In de zomer van 2021 trok Feyenoord de Israëlische keeper Ofir Marciano aan. Een unicum in de clubgeschiedenis; nog nooit eerder speelde er een Israëliër voor de Rotterdammers. Naar aanleiding hiervan gebeurde er iets bijzonders in De Kuip. Feyenoord-supporters namen een Israëlische vlag mee naar een wedstrijd. Niet om Ajacieden uit te dagen, maar om een speler van hun eigen club aan te moedigen. Op de vlag was een afbeelding van de keeper te zien, met op de achtergrond de kenmerkende blauwe davidster op een witte achtergrond, tussen twee blauwe strepen. Dit om verwarring te voorkomen, want het is voor een Feyenoord-supporter natuurlijk verschrikkelijk om te worden aangezien voor een Ajax-supporter. □

*Jurg Blom

Studeerde geesteswetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Hij is docent Levenbeschouwing aan het Emmauscollege in Rotterdam. Deze bijdrage is een zeer beknopte samenvatting van zijn afstudeerscriptie.

Bronnen

Gans, Evelien. "The Jew" in Football: To Kick Around or to Embrace? In *The Holocaust, Israel and 'the Jew': Histories of Antisemitism in Postwar Dutch Society*, onder redactie van Evelien Gans en Remco Ensel, 287-314. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2017.
Gouka, Mikos. "Feyenoord rekent net als in Kuip weer op voorbeeldig gedrag aanhang in Israël". *Algemeen Dagblad*, 29 augustus 2019. <https://www.ad.nl/dossier-europa-league/feyenoord-rekent-net-als-in-kuip-weer-op-voorbeeldig-gedrag-aanhang-in-israel-~550743d2/>.
Kuper, Simon. "Ajax, de joden, Nederland". *Hard gras*, 2000.
Spaaij, Ramón. *Understanding Football Hooliganism: A Comparison of Six Western European Football Clubs*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006.

3. Om te voorkomen dat de Israëlische vlag niet wordt verward voor 'Ajax-vlag', is op deze 'Feyenoord-vlag' een grote foto geplaatst van de Israëlische keeper Ofir Marciano.

Harold Thomas verkoopt copyright Aboriginal vlag aan Australië

1. Vroege versie van een 2:3 versie van de Aboriginal-vlag – Jaren '70/'80.

In het jaar dat de vlag van de Australische Aboriginals haar 50ste verjaardag vierde, kwam er een einde aan het langdurig geschil over haar gebruiksrechten en licenties. In januari verkocht ontwerper Harold Thomas zijn rechten aan de regering van Australië. Die betaalde twintig miljoen Australische dollar (ruim 12,6 miljoen euro), waarop iedereen nu de producten vrijelijk kan gebruiken en het opvallende vlagontwerp kan maken en reproduceren.

Door RALPH BARTLETT*

Vorig jaar zomer was het vijftig jaar geleden dat in Australië voor het eerst de Aboriginal vlag in het openbaar werd gehesen. Dat gebeurde toen tijdens een mars van Aboriginals, de oorspronkelijke inwoners van Australië, op 9 of 12 juli 1971 op het Victoria Square in het centrum van de Zuid-Australische stad Adelaide. Daar werd toen opgeroepen tot betere en gelijke levensomstandigheden voor de Aboriginals, én de erkenning van traditioneel grondbezit voor alle inheemse volkeren van Australië.

de Australische hoofdstad Canberra, waar deze nieuwe vlag alle andere inheemse vlaggen vervang bij de symbolische 'Aboriginal Tent Embassy', voor het (nu oude) Parliament House in juli 1972.

Er dient te worden opgemerkt dat deze 'Tent Embassy' nog steeds bestaat en zijn eigen 50ste verjaardag herdacht op 26 januari 2022. Dat is 'Australia Day', de verjaardag van de formele, permanente Britse vestiging in Sydney

Cove, op 26 januari 1788. Veel inheemse volkeren noemen deze datum 'Occupation Day' (Bezettingsdag) (Afbeeldingen 1 en 2).

Overwinningsronde

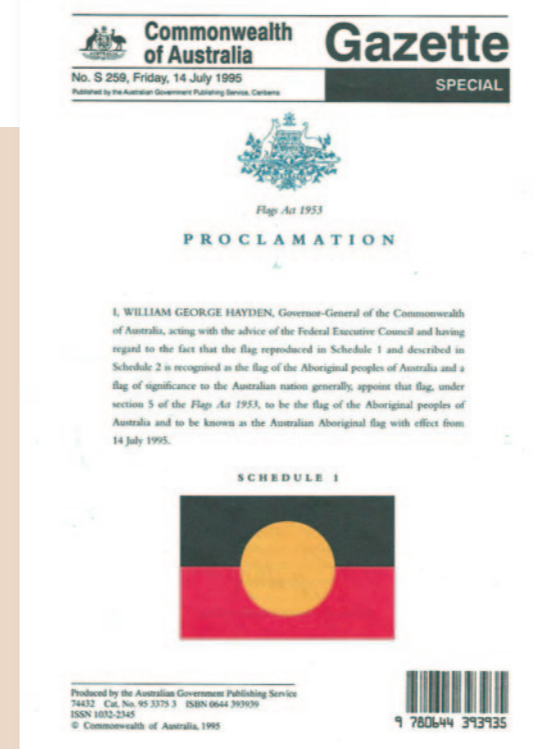
De erkenning van deze vlag door het grote publiek kostte tijd, samen met het begrip van de benarde situatie van de slechte levensomstandigheden van de inheemse Australische burger en de voortdurende onofficiële discrimi-

2. Cathy Freeman's 'Overwinningsronde' op 24 augustus 1994.

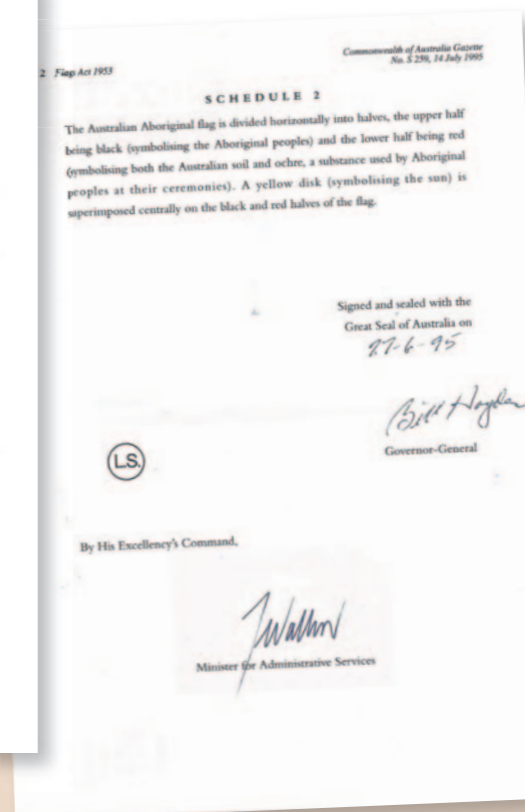

In de aanloop tot de Adelaide-mars van 1971 voltooide Harold Thomas zijn vlagontwerp. De jonge inheemse kunstenaar uit de Luritjagemeenschap in centraal Australië had er ruim een jaar over nagedacht. Zijn vlag moest toen de Aboriginal 'Land Rights'-beweging symboliseren. Zijn ontwerp was horizontaal verdeeld. Boven zwart, de huidskleur symboliserend van de Aboriginals. Rood beneden, de kleur van het land. In het midden over de twee banen een gele schijf, die de zon voorstelde.

Dit eenvoudige, maar opvallende en gedurfde ontwerp trok snel de aandacht van andere inheemse groepen. Die stopten met het gebruik van hun eigen, verschillende vlagontwerpen, ten gunste van het ontwerp van Harold Thomas. Dit was met name het geval in

3 & 4. Australische Commonwealth Gazette 14 juli 1995.

7. Huidige 1:2 Aboriginal-vlag, sinds eind jaren '90.

6. Vlaggen ter grootte van een bureau.

8. Vlaggendisplay bij de deelstaatregering van Victoria.

9. Afbeelding: <https://aulich.com.au/free-the-flag/>

10. Afbeelding: <https://www.kullillaart.com.au/free-the-flag-souvenir-polyester-flag>

natie. Dat werd echter allemaal enorm en effectief verbeterd door de Aboriginal-atlete Cathy Freeman tijdens de Gemeenebestspelen in Victoria, British Columbia in Canada op 24 augustus 1994. De toen 16-jarige won niet alleen de 200 en 400 meter sprint bij de vrouwen, maar ook de 100 meter horden. Tijdens haar overwinningsronde drapeerde zij zichzelf met de Australische én de Aboriginal vlag. De algemene erkenning van de vlag werd verder versterkt toen de federale regering van Australië op 14 juli 1995 zowel de Aboriginal-vlag én de vlag van de Torres Strait Islander (ontworpen op 24 maart 1992) uitriep tot de officiële vlaggen van hun respectieve gemeenschappen.

Harold Thomas maakte bezwaar tegen de proclamatie van de Aboriginal Flag. Hij vond

dat het "een onrechtmatig in bezitnemen is van iets dat toebehoort aan de Aboriginals en niet aan het Australische volk in het algemeen". Omdat meer dan één persoon beweerde deze vlag te hebben ontworpen, werd een auteursrechtzaak aanhangig gemaakt bij het Federale Hof van Australië. Dat oordeelde op 8 april 1997 dat Harold Thomas de enige ontwerper en ook enige auteursrechthebbende was van het ontwerp van de Aboriginal-vlag (Afbeeldingen 3, 4, 5).

Naast Australische vlag

Sinds deze goedbedoelde proclamatie van het Gemeenebest van 1995 en de daaropvolgende uitspraak van de federale rechtbank, hebben de Australische federale-, staats- en territoriumregeringen, samen met de meeste lokale

12&13. Royal Australian Mint's Commemorative Aboriginal Flag Coin Set - 2021.

gemeenteraden in heel Australië, evenals grote bedrijven om de vlaggen van de Aboriginals en de Torres Strait Islander uit te steken, samen met de Australische vlag (Afbeeldingen 6, 7, 8).

Giftig geschil

Helaas is er sinds 2018-'19 tot eind januari 2022 een steeds giftiger wordend geschil ontstaan tussen verschillende Aboriginal-gemeenschapsgroepen en een niet-inheems lokaal kledingbedrijf. Dit handhaafde de licentieovereenkomst met Harold Thomas zeer strikt. Dit om te voorkomen dat de Aboriginal-vlag verder werd gebruikt in en op producten, waarin en -op dat eerder wel was toegestaan. Zo ontstond een campagne 'Free the Flag' (Bevrijd de Vlag). Dit was een zeer ongelukkig en onnodig geschil (Afbeeldingen 9, 10).

Op 24 januari 2022 's avonds, slechts 36 uur voor aanvang van de jaar-

lijkse 'Australia Day'-herdenkingen en de 50ste verjaardag van de Aboriginal 'Tent Embassy' op de grasvelden van het nu oude Parlementsgebouw in Canberra, werd bekendgemaakt dat Harold Thomas en de Australische regering overeenstemming hadden bereikt over de auteursrechten en licenties van de vlag. De overeenkomst komt erop neer dat de federale regering van Australië, op één licentieovereenkomst na, het auteursrecht heeft gekocht. Australië betaalde daarvoor twintig miljoen Australische dollar, ruim 12,6 miljoen euro. De formele overeenkomst werd ondertekend op 21 januari 2022. Er was daarover gedurende tweeënehalf jaar in het geheim onderhandeld (Afbeelding 11).

Dit betekent dat de Aboriginal-vlag nu 'gratis' is, wat betekent dat het door iedereen kan worden gekocht, gebruikt of gereproduceerd, vrij van licentieovereenkomsten. Zolang het allemaal op een respectvolle manier wordt

gedaan, vergelijkbaar met het respect dat voor de Australische nationale vlag in acht wordt genomen. De enige licentieovereenkomst die voortduurt onder deze nieuwe eigendomsovereenkomst, is met Carroll & Richardson Flagworld, in Mulgrave, Melbourne. Flagworld blijft daarmee de enige vlaggenmaker die de vlag mag produceren.

Bij de aankondiging van deze auteursrechten-overeenkomst werd Harold Thomas in de media geciteerd, waarin hij zei dat de vlag nu op een 'veilige plaats' is, met het Gemeenbest als bewaarder. □

11. De Aboriginal kunstenaar Harold Thomas tekent de overeenkomst om het auteursrecht van de Aboriginal-vlag over te dragen aan het Australische Gemeenbest. Foto: David Hancock.

*Ralf Bartlett is secretaris van Flags Australia, de Australische vlaggenkundige vereniging. Haar tijdschrift 'Crux Australis' heeft sinds het bestaat uitgebreid gepubliceerd over de Aboriginal-vlag. Op te zoeken op: www.flagsaustralia.com.au/CruxPrevious.html.

Bronnen

Crux Australis (Flag Society of Australia), jrg. 10-4, No. 44, oktober-december 1994, p.188.
The Age (Melbourne) – "Aboriginal artist finally lands his flag rights", 10 april 1997
Crux Australis (Flags Australia), jrg. 20-1, No. 81, januari-maart 2007, p.29
The Aboriginal Flag (The Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander Studies) – <https://aiatsis.gov.au/explore/aboriginal-flag>
'Australia's longest minute that united a nation', Sydney Morning Herald, 26 september 2000, p.1 Vindbaar op: <https://www.smh.com.au/sport/australia-s-longest-minute-that-united-a-nation-20200810-p55keo.html>
'Its an Honour' website Australische regering: <https://pmc.gov.au/government/australian-national-symbols/australian-flags>
Royal Australian Mint & The Stamp Bulletin (Australia Post) No. 369, 2021, p. 24
"Aboriginal flag files free as \$20m copyright deal struck", The Age (Melbourne), 25 januari 2022, p.1, 8-9.
"Aboriginal flag now rests in a 'safe place'", The Age (Melbourne), 26 januari 2022, p.18.
"I created our flag to unite us. Now it will", The Age (Melbourne), 26 januari 2022, p. 23.

Moslim Azerbeidzjan wil christelijke Armeense regio Artsach terug

Vlag Nagorno-Karabach 'wijst de weg' naar Armenië

Azerbeidzjan en Armenië in de Kaukasus zijn sinds 1992 met elkaar in oorlog over Nagorno-Karabach, ofwel Artsach. Nagorno-Karabach was daarvoor een door Armeense christenen bewoonde enclave binnen de moslimrepubliek Azerbeidzjan. Het riep begin 1992 eenzijdig de onafhankelijkheid uit. Eind 2020 laaide het conflict nog eens flink op. Sindsdien is Artsach kleiner, maar zijn vlag wappert nog altijd. Een vlag in de Armeense kleuren die ook nog eens richting Armenië 'wijst'.

Door FILIP CLAESSENS

De naam Nagorno-Karabach kent haar oorsprong uit drie verschillende talen; Nagorno komt uit het Russisch en betekent 'Hoogland', Kara is Turks voor 'Zwart' en 'Bakh' komt uit het Perzisch en betekent 'Tuin'.¹ Het is een autonome regio met een overwegend Armeense bevolking in het zuidwesten van het huidige Azerbeidzjan. Zowel voor Azerbeidzjan als voor Armenië is dit gebied van grote historische betekenis en van strategisch belang, waardoor het bezit van Nagorno-Karabach van groot emotioneel belang is. Het gebied telde in 2013 ongeveer 146.000 inwoners (Afbeelding 1).

De regio ontstond in 1813 na de oorlog tussen Rusland en Perzië. Deze regio werd toen, samen met bijna het gehele zuidelijke deel van de Kaukasus, aan Rusland toebedeeld. In 1822 werd het gebied ingedeeld in het Gouvernement Jelizavetpol (Afbeelding 2) als onderdeel van het Russische Keizerrijk. Na de Russische revolutie van 1917, toen het Russische keizerrijk ten onder ging en van waaruit de Sovjet-Unie ontstond, werd Karabach onderdeel van de Trans-Kaukasische Democratische Federatieve Republiek (TDFR). Deze republiek heeft twee maanden bestaan en besloeg de oppervlakte van het huidige Georgië, Armenië en Azerbeidzjan (Afbeelding 3). Na het uiteenvallen van de

federatie, riepen alle drie de gebieden hun onafhankelijkheid uit.

Voor Armenië betekende dit een periode waarin het geteisterd werd door territoriale conflicten. Vooral zijn zuidelijke provincies, waaronder Nagorno-Karabach. Maar ook Syunik en Nakhchivan werden door Azerbeidzjan gezien als hun grondgebied om zo de geografische connectie met grote broer Turkije te waarborgen. Tussen 1918 en 1920 werden dan ook verschillende korte oorlogen bevochten over deze regio's.

Onafhankelijk in 1918

In juli 1918 riep Nagorno-Karabach zichzelf uit als onafhankelijke staat met een eigen regering. Nadat in 1919 bij het Verdrag van Parijs werd besloten dat deze zuidelijke pro-

2 - Wapen van het Gouvernement Jelizavetpol

3 - Vlag van Trans-Kaukasische Democratische Federatieve Republiek 1917

vincies bij Azerbeidzjan behoorden, wilden de Azerbeidzjanen deze regio's claimen. Dit stuitte echter op weerstand bij de Armenen, en een oorlog was onvermijdelijk. Ook werd vanuit Turkije de drang groot om het westelijke deel van Armenië (in het huidige oosten van Turkije) te heroveren.

Om een conflict met mogelijke Russische steun aan Armeense zijde te voorkomen, zocht Turkije steun bij de Sovjet-regering in Moskou. Die steun kwam er in de

vorm van goud en wapens, waardoor het voor de Russen eind 1920 eenvoudiger werd om Armenië bij de Sovjet-Unie te voegen. Zo konden de Russen immers verdere verovering van Armenië door de Turken reguleren. Op die manier werd de Armeense

1 - Geografische ligging

Socialistische Sovjetrepubliek (Armeense SSR) (Afbeelding 4a) een feit en die vormde vanaf 1922 samen met de Georgische SSR (Afbeelding 4b) en Azerbeidzjaanse SSR (Afbeelding 4c) de Transkaukasische Socialistische Federatieve Sovjet Republiek (TSFSR) binnen de Sovjet Unie (Afbeelding 4d).²

Nagorno-Karabach had een autonome status gekregen, maar was door Joseph Stalin (een Georgiër) aan Azerbeidzjan toegewezen. Waarschijnlijk had deze beslissing te maken met politieke betrekkingen van Stalin met Turkije. De Sovjet-leider had immers Zanzegur, een andere zuidelijke provincie aan de Armeense SSR toebedeeld. Uiteindelijk werd het gebied in 1923 uitgeroepen tot Autonoom Oblast, een soort van Armeense enclave binnen de Azerbeidzjaanse SSR, genaamd: Nagorno-Karabachse Autonome Oblast (NKAO) met als hoofdstad Stepanakert.

De grenzen ervan werden bepaald aan de hand van het toevoegen van overwegend Armeense dorpen en het uitsluiten van overwegend Azerbeidzjaanse dorpen. De vlag die hier gebruikt werd tijdens het Sovjettijdperk was de vlag van de Sovjet-Unie (Afbeelding 5a).

Volgens sommige bronnen zou er nog

4a - Vlag Armeense SSR

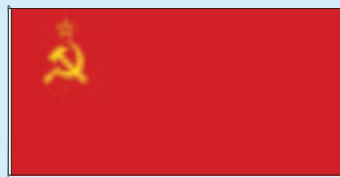
4b - Vlag Georgische SSR

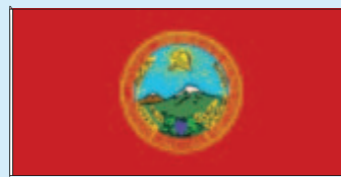
4c - Vlag Azerbeidzjaanse SSR

4d - Vlag van de Transkaukasische Socialistische Federatieve Sovjet Republiek.

5a - Vlag van de Sovjet-Unie.

5b - Mogelijk beoogde vlag NKAO.

6 - Vlag Nagorno-Karabach.

tegenwoordigt het creatieve talent en de ijver van het Armeense volk.⁵

Vanuit rechtsboven en rechtsonder (dus vanuit de vluchtzijde) begint een wit vijf-tandig trappatroon van horizontale balkjes dat naar het midden loopt tot aan één derde vanuit de rechterkant van de vlag. Dit symboliseert de afscheiding van het Armeense moederland. Er wordt ook gesuggereerd dat de naar links wijzende "V" een formatie kraanvogels symboliseert die westwaarts naar het Armeense moederland vliegt.^{5,6}

In de jongste grondwet van Nagorno-Karabach – Artsach die op 29 februari 2017 werd vastgesteld, wordt de vlag in artikel 21.1 beschreven als: "De vlag van de Republiek Artsakh zal driekleurig zijn - met gelijke horizontale strepen van rood, blauw en oranje en een wit vijftandig getrapt patroon op de vlag die begint vanaf de twee randen van de rechterkant van het doek en is verbonden op een derde van de vlag. De gedetailleerde beschrijving van de vlag wordt bepaald door de wet."

Volgens de Vlaggenwet van 26 november 2008 dient de vlag voortdurend gehesen te worden bij officiële instanties zoals de residentie van de president, het parlement, de regering en bij de rechtbanken.

Tijdens staatsbegrafenissen worden de doodsdommen van de overleden personen bedekt met de vlag om zo hulde te brengen aan de overleden burger. Voordat het lichaam wordt begraven, wordt de vlag overhandigd aan de familie van de overledene.

Indien meerdere vlaggen tegelijk worden gehesen, moet die van NKR zich in het midden bevinden en in het midden naar links worden gehesen. Daarnaast mogen de vlaggen van de andere staten niet groter zijn dan die van NKR. Een gehesen NKR-vlag moet compleet, schoon en niet verkleurd zijn, bovendien moet het onderste deel van de vlag zich minimaal 2,5 meter boven de grond bevinden. In het geval dat de vlag van NKR verticaal hangt, draai haar dan zodat het wit vijfpuntige trapornament dient zich aan de onderkant van de vlag te bevindt. De vlag van de NKR moet, waar permanent gehesen in overeenstemming met de vlaggenwet, 's nachts verlicht zijn.⁵

Het Staatswapen

Het staatswapen van de NKR is een adelaar met uitgestrekte vleugels (Afbeelding 7). De symbolen op de kroon herinneren aan de oude Armeense staten. De oranje strepen boven de adelaar stellen zonnestrallen voor. Op het schild in het midden van het wapen is het monument,

7 - Wapen Nagorno-Karabach.

genaamd "wij zijn onze bergen", afgebeeld tegen het einde van de vlag met daarachter de berg Big Kirs. Dit staat symbool voor de eeuwigheid van het land. De adelaar houdt in zijn klauwen links een moeibeientak vast en rechts een druiventak. Aan beide zijden steekt er nog een tarweaar uit. De Armeense tekst bovenop het wapen zegt: "De Nagorno

Karabach Republiek – Artsach".^{7,8}

Opnieuw oorlog in 2020

Het conflict om Nagorno-Karabach Artsach laaide eind september 2020 weer op. Waarschijnlijk was het een opeenstapeling van meerdere conflicten dat hieraan ten grondslag aan lag. Internationale pogingen om tot een staakt-het-vuren te komen, liepen aanvankelijk op niets uit, totdat Azerbeidzjan in november 2020 de stad Şuşa veroverde. Daarna kwamen de partijen, onder Russisch toezien, overeen de gevechten te staken. De overeenkomst werd door de Azerbeidzjanen als

een overwinning gevierd. In de Armeense hoofdstad Jerevan ontstonden enige rellen tegen de regering en de oppositie riep op tot protest. Volgens schattingen heeft het conflict enkele duizenden levens geëist.¹²

De vlag van Artsach wappert echter nog altijd. Internationaal wordt de republiek door geen der lidstaten van de Verenigde Naties erkend, zelfs niet door Armenië zelf. Er zijn wel (deel)staten bijvoorbeeld in de Verenigde Staten en Australië die wel erkenning hebben uitgesproken evenals de veelal niet-erkende ex Sovjet-republieken Transnistrië, Zuid-Ossetië en Abchazië.¹³ □

Historisch Artsach / Oorsprong

Als we terugkijken in de historie van deze regio dan vinden we hier de bakermat van de Armeense taal en cultuur. Anderzijds heeft ook Azerbeidzjan belangrijke historische en culturele plekken zoals bijvoorbeeld de stad Şuşa die eigenlijk weer voor beide volken een belangrijke betekenis heeft.

De benaming Artsach refereert aan het oude koninkrijk van Artsach, vernoemd naar een oud fort, en vindt haar oorsprong in de negende eeuw als vorstendom Chatsjen. Samen met vier andere vorstendommen vormden ze vanaf de 11de eeuw het koninkrijk van Chatsjen-Artsach.

Vanaf 1214 werd Artsach bestuurd door het huis van Hasan-Jalalian. Door de eeuwen heen wisten ze de soevereiniteit van Nagorno-Karabach te handhaven, en voerden strijd tegen vreemde overheersers. In de 16de eeuw organiseerden de prins van Chatsjen een unie van vijf zelfstandige prinsdommen van Karabach, bekend als 'Chamsa'.⁹

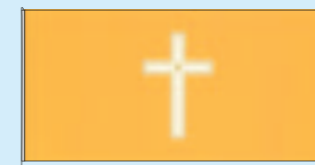
Afb. 8

9 - Vlag Vorstendom Chatsjen.

10a - Vlag Hasan-Jalalian.

10b - Vlag Hasan-Jalalian, 2de variant.

10c - Vlag Hasan-Jalalian.

Op de kaart (Afbeelding 8) is te zien hoe deze vijf Chamsa bij benadering het gebied beslaan wat naderhand door de Sovjets als Nagorno-Karabach aangemerkt werd. Lange tijd was het een Armeens autonoom gebied, maar halverwege de 18de eeuw ook als Kanaat Karabach onder Turks bestuur binnen het Perzische rijk.

In de vlag van het vorstendom Chatsjen (Afbeelding 9) vertegenwoordigt het witte kruis het witte (zilveren) kruis van Johannes de Doper met daarnaast in elk van de vier oranje vlaggen het junior kruis ervan. Beide symbolen werden ook al gebruikt in het oude Armeense koninkrijk. De andere vier symbolen zijn traditioneel Armeense kerkelijke afkortingen en betekenen (van linksboven naar rechtsonder) Jezus, Christus, Heer en God. De abrikoos-oranje kleur, ook wel Tzirani

genaamd, symboliseert de koninklijke oorsprong.¹⁰

De vlag van de Hasan Jalalyan-dynastie (zie afbeelding 10a) is gemaakt na lange studies maar het is onduidelijk of dit echt een vlag is die in die tijd gebruikt werd. Tevens is er nog een tweede variant in omloop, namelijk de vlag met een wit kruis in het midden (zie afbeelding 10b). Op afbeelding 10c is een foto te zien van een werkelijke vlag die het meest overeenkomt met de vlag van afbeelding 10a. Echter, helaas is het ook na navraag nog onduidelijk wanneer en door wie deze vlag is gemaakt. (Afbeelding 10a+10b+10c)

De koninklijke abrikooskleur symboliseert hier wederom de koninklijke oorsprong. Het (gouden) kruis staat voor de vroomheid, vredelievendheid en toewijding aan de verdediging van het vaderland van de toegewijde christelijke familie.¹¹ □

Voetnoten

1. John Noble, Michael Kohn en Danielle Systemans: *Lonely Planet: Georgia, Armenia & Azerbaijan*, p. 299.
2. <https://en.wikipedia.org/wiki/Nagorno-Karabakh>
3. <https://www.cwfflags.com/fotw/flags/az-artsa.html>
4. <http://www.nkr.am/en/chapter-I-foundations-of-constitutional-order>
5. Law on the National Flag of the Nagorno-Karabakh Republic, 26 november 2008.

6. Atlas of the *Ethno-Political History*, door A. Tsutsiev.
7. <http://www.nkr.am/en/karabakh-state-symbols>
8. Brief van het secretariaat van de Opperste Raad van Nagorno-Karabach aan de Russische vlaggenkundige Michael Vladimirov van 13 september 1993.
9. https://en.wikipedia.org/wiki/House_of_Hasan-Jalalyan
10. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Armenian_Flag_Khachen.png

11. <https://www.gandzasar.am/drosh.html>
12. [https://nl.wikipedia.org/wiki/Oorlog_in_Nagorno-Karabach_\(2020\)#Internationale_reacties](https://nl.wikipedia.org/wiki/Oorlog_in_Nagorno-Karabach_(2020)#Internationale_reacties)
13. https://en.wikipedia.org/wiki/Political_status_of_Nagorno-Karabakh

Van de 'vaan' van Constantijn tot de kruisvlaggen

De kruisvlaggen behoren tot de oudste categorie in ons studieterrein. Wie kent ze niet, de vlaggen van Denemarken, Engeland, Finland, Groot-Brittannië, Noorwegen, IJsland en Zweden? Zeer recentelijk kwam er de nieuwe vlag van Georgië bij. Van sommige vlaggen wordt een zeer oud verleden verondersteld. Zie de legende over de Deense vlag. Ook de vlag van Georgië dicht men een lang verleden toe. Maar klopt dat allemaal? Bij het bestuderen van de gegevens stuitte ik op een parallelle geschiedenis van dit soort vlaggen met de zogenaamde vaan van Constantijn, ook wel *Labarum* genoemd. Het lijkt mij interessant, deze vaan en de kruisvlaggen in hun onderlinge overeenkomsten en verschillen te bespreken.

Door Dr WILLEM VAN HAM

Dr. Whitney Smith heeft eens neergeschreven, dat 'in de vlaggenkunde de symbolische betekenis over het algemeen van meer belang [is] dan de historische waarheid'.¹ Die opvatting vind ik erg betwistbaar. Ieder veranderingsproces op zich bevat een facet van het verleden. Het blijft de moeite waard dit veranderingsproces te onderzoeken. De symbolische betekenis van vlaggen is immers niet onveranderlijk. Zij wisselt met de mensen en de maatschappijvorm waarbinnen zij leven en de ideologie die hen beheerst. Bij het onderzoek dient bovendien de vraag naar het waarheidsgehalte van het gevonden feitenmateriaal centraal te staan.

De vaan van Constantijn

Vrijwel ieder overzichtswerk over vlaggen bevat het verhaal hoe het veldteken van keizer Constantijn ontstaan is en hoe het er mogelijk uitzag. Omdat vlaggenkundigen de verhalen vaak klakkeloos van elkaar kopiëren lijkt het er soms op dat het hier een simpele zaak betrof. Niets is minder waar. Zelfs deskundigen als dr. Ottfried Neubecker gaven uiteenlopende lezingen over deze kwestie.²

Maar laten we eerst de legende aan het woord. De overwinning van Constantijn in het

jaar 312 was vroeger een van de meest fascinerende verhalen uit de geschiedenisles op christelijke en rooms-katholieke scholen. De gebeurtenis werd ons voorhouden als een van de eerste overwinningen van de vroege kerk. Een en ander spreelde zich af in het Romeinse rijk van de vierde eeuw. Twee heidense keizers, Constantijn en Maxentius, streden om de macht. Door de invloed van zijn moeder Helena stelde Constantijn zich tolerant op tegenover de christenen, tot dan toe in het Rijk een vaak vervolgd sekte. De legers van beide rivalen stonden in de buurt van Rome tegenover elkaar aan de rivier de Tiber, bij de Milvische brug. Vlak voordat ze slaags zouden raken had Constantijn twee visioenen. Ze betroffen allebei een lichtend teken, waarvan één de kruisvorm had. Daarbij was de beroemde zin te lezen: 'In dit teken zul je overwinnen'.

De legeraanvoerder, onder de indruk van dit spektakel, beschouwde het als de tussenkomst van een machtige godheid. Hij liet het kruis aanbrengen op zijn vaandels en op de schilden van zijn soldaten. In de strijd versloeg hij Maxentius. Constantijn kon nu de keizerstroon bestijgen en werd alleenheerser in het Romeinse rijk. Uit dankbaarheid liet hij grote kerken bouwen boven de heilige plaatsen van

de christenen, zoals te Bethlehem, Jeruzalem en Rome. Pas op zijn sterfbed bekeerde hij zich. Een van zijn opvolgers maakte het christendom tot staatsgodsdienst. Toen was de overwinning van de nieuwe godsdienst definitief.³

De kunsthistorische literatuur noemt het veldteken van Constantijn *labarum*. Een origineel exemplaar daarvan is niet bewaard gebleven. Men verwijst doorgaans naar de beschrijving die Eusebius, een tijdgenoot en levensbeschrijver van Constantijn, daarvan heeft gegeven.⁴ We zijn dus op reconstructies aangewezen om er een beeld van te krijgen. Doorgaans gaat men daarbij uit van het gebruikelijke veldteken van de Romeinse legeronderdelen, het *vexillum*. Dat bestond uit een lans met een dwarsstang. Aan deze stang hing een vrijwel vierkant doek dat purper of rood was. Soms waren hierop spreuken of tekens aangebracht.

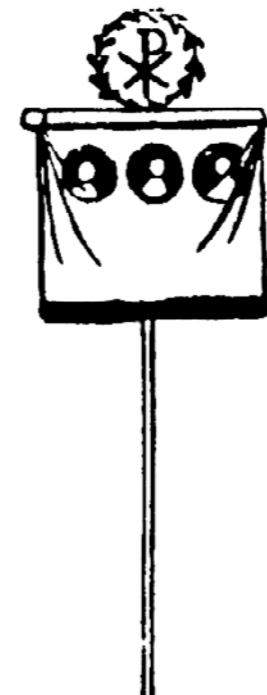
Sommige auteurs plaatsen een kruis of Christus-monogram op het doek en laten dit voor het *labarum* of vaan van Constantijn doorgaan (*afbeelding 1*).⁵ Tot op zekere hoogte betrouwbaar zijn alleen reconstructies waarbij gebruik is gemaakt van authentieke gegevens uit de tijd waarin een vlag of vlaggen werkelijk bestonden. Die gegevens bestaan in dit geval voornamelijk uit geschreven teksten en mun-

ten. Afbeeldingen van de slag bij de Milvische brug en beelden van Constantijn uit latere tijden zijn doorgaans minder geloofwaardig.

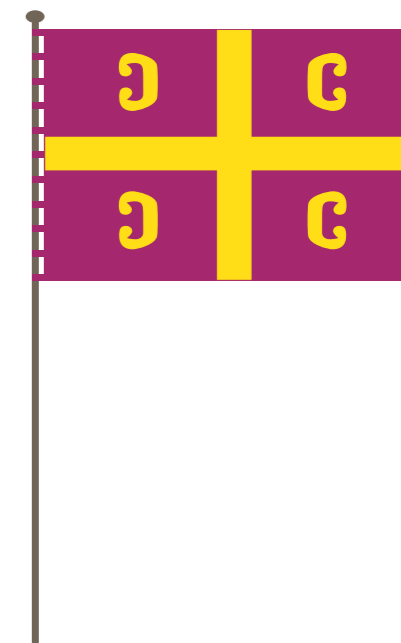
Eén van die reconstructies komt voor in het standaardwerk over vlaggen door Dr. Wh. Smith, in ons land verschenen onder de titel *Spectrum Vlaggenboek*. Smith vermeldt hierbij slechts één volledige tekst volledig, namelijk die over het verschijnen aan Constantijn van een 'vlammend kruis'.⁶ Dr. Harry van Schalkwijk maakte in zijn dissertatie over het kruis vollediger gebruik van de beschikbare bronnen. De voornaamste zijn te vinden bij de schrijver Eusebius, een tijdgenoot van Constantijn. Reeds is vermeld dat de veldheer twee visioenen heeft gehad. Tijdens het eerste zag hij een kruisvormig teken in de zon, waarbij de woorden *hoc vince* (hiermee zul je winnen) waren te lezen. In de volgende nacht verscheen Christus zelf en toonde hem een tweede teken dat hij moest laten namaken en als verdedigingsmiddel tegen zijn vijand gebruiken. Eusebius vertelt ook dat de keizer deze verhalen met een eed heeft bevestigd. Men had een lange speer genomen en die rondom bedekt met goud. Hij kreeg een dwarsbalk waardoor een kruis ontstond. Boven op dit alles werd van edelstenen en goud een krans aangebracht. Daarbinnen

1. Reconstructie van de vaan van Constantijn. In tegenpraak met de gegevens uit zijn tijd is het PX-monogram op het doek geplaatst. Ontleend aan A. Znamierowski, *Flaggen Enzyklopädie* (Bielefeld 2001) 12. Het doek is purper, het monogram geel.

2. Reconstructie van de vaan van Constantijn met behulp van gegevens uit diens tijd. Het omkranste PX-monogram prijkt aan het einde van de stok. Op de vaan zijn medaillons met de portretten van Constantijn en zijn zonen geplaatst. Vrij naar H. van Schalkwijk, *Kruisen*. Een studie over het gebruik van kruistekens in de ontwikkeling van het godsdienstig en maatschappelijk leven (*Hilversum* 1989) 109, fig. 4.15.1.

3. Vlag van Constantinopel, zoals die in de veertiende eeuw werd gevoerd door schepen uit Saloniki. G. Pasch, *Les drapeaux des cartes-portulans. II. Drapeaux du "Libro de Conoscimiento"*, *Vexillologia* (Parijs, 1969) II, 1/2, 21 nr. 49. De vlag was purper of rood, het kruis en de 'letters' B geel.

ervoor zelfs een aparte tent in, waarin de keizer zich voor iedere belangrijke zaak terugtrok. Het eigelijke symbool was dus het plastische Christus-monogram dat bovenaan op de stok was aangebracht. Het doek zelf had geen bijzondere symbolische waarde. Op munten van latere keizers is het soms met bollen of punten versierd. Zijn dat portretjes of juwelen als versiering?⁹ De afbeeldingen, ook op miniaturen, zijn te klein om hierover te oordelen. Het *labarum* is soms aangebracht aan de staf of scepter die de keizer in zijn hand houdt. Het is dus veel kleiner dan het eigenlijke veldteken.¹⁰ Noteren we nog dat de traditionele vlag van het Byzantijnse of Oost-Romeinse rijk waarvan Constantinopel de hoofdstad werd. Dit was van purper met een geel kruis en gele vuurslagen (soms voor een letter B aangezien) in de kantons (*afbeelding 3*). Maar die vlag eeuw na Constantijn in gebruik genomen, in navolging van West-Europese gebruiken.

Het Christus-monogram

In de meeste publicaties wordt verteld dat Constantijn het kruis op zijn veldtekens of vanen liet plaatsen. Bij de genoemde reconstructies zien we het Christus-monogram of *Chrismon* als bekroning van de stok of staf.¹¹

Wat was de juiste afbeelding? Er waren twee vormen: het volledige monogram dat bestond uit de beide over elkaar geplaatste letters en het zogenaamde monogrammatische kruis dat slechts uit de Rho met een dwarsbalk was gevormd.¹² Het komt veel voor op munten van de Byzantijnse keizers. Doorgaans wordt het vastgehouden door Victoria (Nike) de antieke overwinningsgodin, nu voorzien van een aureool en dus tot de afbeelding van een engel geworden.¹³

Was het monogram wel uit de tijd van Constantijn? Sommige schrijvers menen te kunnen aantonen dat het reeds eerder voorkwam. De overeenkomst met het teken voor de god Mithras was opvallend. Deze godheid werd in de tijd van het vroege Christendom vooral in de Romeinse legers vereerd.¹⁴ Bovendien komt het voor op aardewerkresten uit de eeuw vóór Constantijn, onder meer gevonden te Trier.¹⁵

Dr. Arnold Rabbow (1970) noemt het Christus-monogram een van de beroemdste voorbeelden voor de propaganda van een religieus symbool. Het is omstreden of de vorst werkelijk een persoonlijk ingrijpende belevenis wilde afbeelden of dat hij uit koele berekening zijn beslissing met een wonder uit de hemel motiveerde. De geloofwaardigheid van de verklaringen van Constantijn vindt Rabbow echter een kwestie van de tweede orde. Nadat het christendom in 380 staatsgodsdienst was geworden werd het Christus-monogram niet alleen meer een geloofsteken maar ook een rijkssymbool.¹⁶ De afbeeldingen daarvan op munten lijken vrij schaars te zijn. Behalve aan de punt van de lans of scepter komt het monogram voor op de ronde of ovale schilden uit die tijd. Een voorbeeld is het beroemde mozaïek uit het midden van de zesde eeuw, in de kerk van San Vitale te Ravenna dat een deel van de hofstoet van de Byzantijnse keizer Justinianus voorstelt. Een van de hovelingen draagt een ovaal schild met het Christus-monogram.

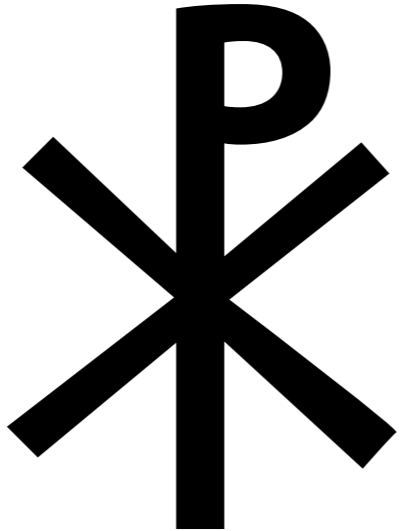
Een vlag in moderne zin met het Christus-monogram is mij niet bekend. Wel komt het

voor op een kerkvaandel (in de vorm van het *labarum*) dat in sommige rooms-katholieke kerken bij de eredienst rond de Eucharistie wordt gebruikt.

Het kruis

Aan het kruis bracht men veroordeelde moordenaars, rovers en verraders ter dood. De Romeinen pasten de kruisdood toe op niet-Romeinen en op slaven. Een Romeins burger hoefde een dergelijke onterende straf niet te ondergaan. Andere volkeren, zoals de Joden, hingen lijken van terechtgestelden wel aan palen, maar het vastnagelen aan een paal met dwarsbalk kenden zij niet.¹⁷ Onnodig te zeggen dat het kruis als symbool nog lange tijd niet algemeen aanvaardbaar was. Daarom paste men het gecamoufleerd als lettersymbool of monogram toe. Het proefschrift van Harry van Schalkwijk behandelt deze gang van zaken uitvoerig. Constantijn en zijn opvolgers hebben het kruis als het ware opgewaardeerd. Terwijl Christus volgens de leer van de kerken zonde en dood door het kruis heeft overwonnen, legden de Byzantijnse keizers een verband tussen hun politieke overwinningen en het kruis.

Tegen het einde van de vierde eeuw kwam een nieuwe legende het prestige van het kruis nog verhogen. Keizerin Helena, de moeder van Constantijn, zou in 328 tijdens een pelgrimstocht naar het Heilige land (Palestina) het 'Ware Kruis' waaraan Jezus gestorven was hebben teruggevonden. Tijdens en na de vondst van dit kruis zouden wonderbaarlijke gebeurtenissen hebben plaatsgevonden. Een deel ervan bleef in Jeruzalem, een ander werd naar Constantinopel (Istanboel), een derde naar Rome gebracht. De relikwiehouders waarin men deze stukken onderbracht hebben de vorm van een dubbel- of Lotharingen-kruis. Of alle feiten historisch betrouwbaar zijn is tot dusverre niet vastgesteld. Wel is duidelijk dat men politieke propaganda voor het keizerlijk huis en de christelijke godsdienst succesvol met elkaar in verband had gebracht.¹⁸ De mun-

ten uit Byzantium bewijzen hoezeer het kruis gebruikt werd om de macht van de keizers te versterken. De overwinningsgodin vinden we dan ook met het kruis in de ene hand, in de andere nu eens een wereldbol, dan weer een palmtak. Het bijschrift luidt dan vaak: VICTORIA CAESAR. (overwinning van de keizers).¹⁹ De symboliek zou in de tiende eeuw een hoogtepunt hebben bereikt.²⁰ Het West-Romeinse keizerrijk dat als het 'Heilig Rooms Rijk' in West-Europa voortleefde, nam het kruis als tweede rijkssymbool na de adelaar van de Byzantijnen over.

Neubecker heeft gewezen op een interessante ontwikkeling in de voorstelling van de verrijzenis van Jezus. Volgens de christelijke leer is deze drie dagen na zijn overlijden uit de dood opgestaan. Men stelde hem voor hoe hij uit het graf verrees met in de hand een kruisstaf. Vervolgens werd een egale wimpel of *gonfanon* eronder afgebeeld, zoals de ridders in die tijd voerden. Als dan door de ontwikkeling van de heraldiek emblemen op de militaire vaandels geplaatst worden, verschijnt het kruis ook op de vaan van de verrezen Christus. Daarbij veranderen de kleuren: eerst was de vaan rood met een wit kruis, daarna andersom: een wit vaan met een rood kruis. Neubecker denkt daarbij aan de rode keizerlijke vlag met een wit kruis die in de symboliek van het 'Heilige Roomse Rijk' van de veertiende eeuw een opvallende plaats had ingenomen. Hierdoor zou deze vaan een 'wereldlijke' betekenis hebben gekregen en zou de witte variant met een rood kruis een meer 'geestelijk' symbool zijn geworden.

Kruisvlaggen

Vanaf de negende tot in de dertiende eeuw

voerden schepen op de Noordzee het kruis aan de toppen van hun masten als een teken van de keizers- of koningsvrede en van vorstelijke bescherming. De toegevoegde wimpels hadden oorspronkelijk een effen kleur. Het kruis en nadien ook andere emblemen gingen door verdere ontwikkelingen een plaats op die wimpels innemen. Daarbij waren de Kruistochten en het ontstaan van de heraldiek het meest belangrijk.²² Bij de Kruistochten gebruikten de deelnemers een los stoffen kruis dat zij op de kleding naaiden. Later plaatsten de ridders het op hun schilden en vaandels. Van de Arabieren namen zij het gebruik van gekleurde kentekens over. Zo ontstond niet alleen de heraldiek, maar ook de gewoonte om kruisvlaggen te voeren om zich te onderscheiden van de moslems. Door al deze invloeden ontstonden de oudste vlaggen.

Doorgaans waren de vroege vlaggen tekens die wezen op de macht en bescherming door vorsten. Het waren zeker geen 'nationale' vlaggen. Het begrip 'natie' voor een volk dat al dan niet met succes een staat vormde, is modern en bestond nog niet in de Middeleeuwen. Er zal nog heel wat onderzoek verricht moeten worden, voor men met zekerheid kan vaststellen of een zeeman die voor het begin van de negentiende eeuw op vreemde kust de vlag van zijn thuisland of -haven zag, daarbij werkelijk een gevoel kreeg van vaderlandsliefde of andere nationalistische emoties. Met andere woorden, of de vlag uitsluitend een praktische gebruikswaarde had of toen al een gevoelswaarde opriep.

Verhalen zoals dat over de Deense vlag of Dannebrog als zogenaamde 'oudste nationale vlag' zijn onwaarschijnlijk en eigenlijk lachwekkend. Je vindt ze in de hele vlaggenliteratuur als een historische waarheid terug. Pulp schrijverij is immers vlaggenkundigen niet vreemd. Het toppunt is de legende dat de Dannebrog uit de hemel zou zijn gevallen tijdens een veldslag van de Deense koning Waldemar II tegen de heidense Esten in 1219.

²³ De parallel met de legende van Constantijn is maar al te opvallend. Betrouwbare gegevens over deze vlag dateren uit de volgende eeuw. De Engelse Sint-Jorisvlag, eveneens van koninklijke origine, is vermoedelijk uit de tijd van koning Eduard I (1270/1272) en dus ouder.²⁴

In het Middellandse zeegebied wapperden in de dertiende eeuw reeds de vlaggen van de stadsstaten Genua, Marseille, Pisa en Venetië. Genua voerde de vlag van haar stadspatroon, Sint Joris (wit met een rood kruis), Marseille wit met een blauw kruis, afgeleid van het toegeschreven wapen van haar patroonheilige Sint Victor.

Besluit

Met dit artikel betreffende de oudste christelijke symbolen hoop ik een bescheiden bijdrage over hun historische betekenis te hebben kunnen geven. De ontwikkelingen van legende en geschiedenis in het Oosten en Westen vertonen daarbij opvallende parallellen. In de historische werkelijkheid ging de plastische voorstelling van het embleem als bekroning van een stok, staf of mast vooraf aan de afbeelding ervan in een vlag of wimpel.

De christelijke of kerkelijk symboliek gaf een tweede parallel te zien door het steeds meer luister bijzetten aan het kruissymbool nadat deze religie had getriomfeerd.

Het resultaat van duizend jaar geschiedenis zien we al terug op de zeekaarten of portulanen en in de oudste, veertiende-eeuwse vlaggendocumentatie. In al dan niet verminkte vorm komen daarin een aanzienlijk aantal kruisvlaggen voor. Daarbij domineerden nog de stadsvlaggen. Dat komt ten dele omdat voor de Britse en Scandinavische landen geen kruisvlaggen zijn opgenomen, maar heraldische vlaggen. Een aanwijzing dat men ook met dit soort bronnen kritisch dient om te gaan. □

Noten

- W. Smith, *Spectrum Vlaggenboek* (vert. Kl. Sierksma Utrecht 1975) 38-41.
- O. Neubecker, *Heraldiek. Bronnen, symbolen en betekenis* (Amsterdam-Brussel 1977) 106.
- J. Traeger, 'Konstantin', in: E. Kirchbaum e.a., *Lexikon der Christlichen Ikonographie* (Freiburg im Breisgau 1971, repr. 1990) dl. 2, kol. 546-551; H.W. van Os en G. Jasza, 'Kreuzlegende', ibidem, kol. 642-648.
- A. Lipinsky, 'Labarum'. In: Kirchbaum e.a., *Lexikon* dl. 3, kol. 1-2.
- A. Znamierowski, *Flaggen Enzyklopädie* (Bielefeld 2001) 12.
- W. Smith, *Spectrum Vlaggenboek* (vert. Kl. Sierksma Utrecht 1975) 60.
- H. van Schalkwijk, *Kruisen. Een studie over het gebruik van kruistekens in de ontwikkeling van het godsdienstig en maatschappelijk leven* (Hilversum 1989) 107-109, afb. 4.15.1 en 4.15.2.
- A. Rabbow, *DTV-Lexikon politischer Symbole* (München 1970) 12.
- P.D. Whitting, *Münzen von Byzanz* (München 1973) afb. 62, 273, 304, 308, 310, 312, 314, 316, 320, 328, 346 en 454.
- Whitting, ibidem, afb. 14.
- Whitting, *Münzen*, afb. 17 een munt van Constantijn (Konstans) II (641-668) waarop een afbeelding van deze keizer met een staf of lans, bekroond met een Christus-monogram.
- W. Kellner, 'Christus-monogramm', in: Kirchbaum e.a., *Lexikon*, dl. 1, kol. 456-458.
- Whitting, *Münzen*, afb. nrs. 45, 46, 49, 104, 125, 184, 190, 192, 207, 218 en 238.
- Van Schalkwijk, *Kruisen*, 104,107 en 108.
- Harry van Enckevort & Jan Thijsen, 2003: 'Nijmegen und seine Umgebung im Umbruch zwischen Römerzeit und Mittelalter', in: Thomas Grünewald & Sandra Seibel (Eds.), *Kontinuität und Diskontinuität. Germania inferior am Beginn und am Ende der römischen Herrschaft. Beiträge des deutsch-niederländischen Kolloquiums in der Katholieke Universiteit Nijmegen* (27. bis 30. 06. 2001), RGA-Erg, Band 35, (Berlin-New York) 83-118.
- Rabbow, *DTV-Lexikon*, 52-53.
- E. Dinkler en E. Dinkler-v. Schubert, 'Kreuz', in: Kirchbaum e.a., *Lexikon*, dl. 2, kol. 562-590; E. Lucchesi Pall en G. Jászai, 'Kreuzigung Christi', ibidem, kol. 606-642; Van Schalkwijk, *Kruisen*, 90-93.
- H.W. van Os en G. Jasza, 'Kreuzlegende', in: Kirchbaum e.a., *Lexikon*, dl. 2, kol. 642-648; Van Schalkwijk, *Kruisen*, 125-127.
- Whitting, *Münzen*, afb. nrs. 2, 4, 51, 53, 77, 79, 102 en 149.
- Rabbow, *DTV-Lexikon*, 147.
- O. Neubecker, 'Das Kreuz als christliches und staatliches Symbol', *Genealogica & Heraldica. Report of the 14th International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences in Copenhagen 25-29 August 1980* (Kopenhagen 1982) 198-202.
- H. Horstmann, *Vor- und Frühgeschichte des europäischen Flaggenwesens. Die Rechtszeichen der europäischen Schiffe im Mittelalter* (Bremen 1971) passim, vooral 21-40, 49-54 en 83-86.
- W. Smith, *Spectrum Vlaggenboek*, 64-65.
- Horstmann, *Vor- und Frühgeschichte*, 155-158.
- Horstmann, *Vor- und Frühgeschichte*, 115-124.
- De vlaggen van [in Zuid-Frankrijk:] Toulouse, Bayonne, Narbonne; [Westelijk Middellandse Zee-gebied:] Barcelona, Genua, Florence, Corsica; [in de Oekraïne, eertijds Litauen] Lvov; [Oostelijk Middellandse Zeegebied:] Morea, Narent, Constantinopel, Salonica, Chyprus, Rhodos; [in Klein Azië:] Turkije, Colcos (Gorgos of Corinthië), Philadelphia, Sivas (Sebastia) en [in het Midden-Oosten:] Jeruzalem en Klein Armenië, een toenmalig koninkrijk in het zuidoosten van Turkije. Daarbij komen nog vermoedelijk legendarische of verzonnen vlaggen van Afrikaanse staten of steden als Dongola, Ethiopië en Graciona. G. Pasch, *Les drapeaux des cartes-portulans. II. Drapeaux du 'Libro de Conoscimiento', Vexillologia* (Parijs, 1969) II, 1/2, 1-32.

Seinen uit het NVvV-bestuur

Wat is een vlag? Het lijkt een gemakkelijke vraag. Simpelweg een stuk stof aan een paal bevestigen, is eigenlijk al voldoende. Is dan elk stuk wapperend stof meteen een vlag? Misschien is het toch niet zo simpel. Zoals vaak bij vlaggen zit er meer achter. Laten we het fenomeen vlag eens wat nader verkennen.

Volgens Wikipedia is een vlag "een abstracte tweedimensionale weergave van kleuren, vlakken of symbolen, meestal in een rechthoekige vorm. (...) Een vlag is meestal van textiel, maar kan ook van papier, plastic of metaal zijn gemaakt." Kortom, vlaggen van gerecycled plastic en de prikkers op de kaasblokkjes tellen ook mee.

Er zijn ook allerlei soorten vlaggen. Ons nieuw huishoudelijk reglement is er heel duidelijk over: "Onder vlaggen in de breedste zin zijn ook te verstaan vaandels, vendels, banieren, wimpels, vaantjes, gonfalons, etc." Let vooral ook op de *et cetera* aan het einde. We zijn een ruimdenkende vereniging! Hebben we de vlag dan nu gedefinieerd?

In het Scheepvaartmuseum is momenteel een tentoonstelling over vader en zoon Van der Velde, die in de zeventiende eeuw bekendheid kregen met hun tekeningen en schilderijen van schepen en zeeslagen. Er is ook speciale aandacht voor de prachtige vlaggen die ze tekenden en schilderden. Afbeeldingen van vlaggen dus.

"Ceci n'est pas une pipe", zou Magritte gezegd hebben. Het is geen vlag maar een afbeelding van een vlag, in kleur of zwart-wit. Toch herkennen we de afbeelding direct als vlag. Net als in een vlaggenboek. Of op televisie bij de uitslagen van de Olympische Spelen. Of als emoticon op sociale media of in Whatsapp.

Behalve een wapperend stuk stof is een vlag een symbool. Het kan een symbool zijn voor een groep (een land, een stad, een studentenhuis, een familie) of voor een idee. De emotie die mensen voelen bij een vlag is meestal niet voor het stuk stof, maar omdat die vlag symbool staat voor iets groters, iets persoonlijks.

Betekenis is wat het stuk stof een vlag maakt. En over die betekenis wordt regelmatig strijd gevoerd. Enkele jaren geleden plaatsten Nederlandse Twitter-gebruikers uit rechts-extremistische hoek een Nederlandse vlag achter hun naam. Met deze poging om de vlag toe te eigenen wilden ze de betekenis van de vlag veranderen.

Het leidde tot een oproep aan alle Twitter-gebruikers om een vlag achter hun naam te zetten en zo het symbool "terug te pakken".

Zoals ik laatst in het Jeugdjournaal zei in een item over de Nederlandse vlag: "Die vlag is van ons allemaal." Helaas zien we ook in andere landen hoe de vlag van allen wordt ingezet voor de politiek van enkelen.

Zelf heb ik indertijd ook de Nederlandse vlag aan mijn Twitter-naam toegevoegd: Het is ook mijn land. Ernaast staat een Europese vlag omdat ik de idee van een vreedzaam en samenwerkend Europa steun. En onlangs is daar een derde vlag bijgekomen: die van Oekraïne. De betekenis van die vlag? Solidariteit.

Overall in Nederland is momenteel de Oekraïense vlag te zien. Van de officiële vlaggenmasten bij het gemeentehuis tot de vlaggenstokken en slaapkamerramen bij mensen thuis wordt solidariteit getoond met het Oekraïense volk en de vlag is het symbool. Binnen een week waren vlaggenfabrikanten door hun voorraad heen.

Musea spraken zich uit tegen de oorlog door op Twitter kunstwerken in blauw en geel te tonen als verwijzing naar de vlag van Oekraïne. Twee kleuren zijn voldoende om de boodschap over te brengen. De Oekraïense vlag is plotseling overall, vrij van zijn stoffelijke oorsprong en zijn rechthoekig kader. Zelden was de symboliek van een vlag zo krachtig.

Als vlaggenkundigen zijn we dagelijks bezig met de betekenis en symboliek van vlaggen. Hoe actueel dat thema is, blijkt weer door de recente politieke ontwikkelingen. Vlaggen spelen een belangrijke rol in deze oorlog en het is aan vlaggenkundigen om die rol te duiden. Om betekenis te geven aan wat we zien gebeuren.

Op zaterdag 25 juni vindt de volgende Vlaggendag plaats en komen we bij elkaar in het Scheepvaartmuseum. Het lijkt me een geschikte plek om geschiedenis en actualiteit bij elkaar te brengen en het gesprek aan te gaan over de betekenis van vlaggen in de wereld van toen en de wereld van nu. Ik zie ernaar uit!

Davied van Berlo,
voorzitter

Hijzen of niet ?

Onafhankelijk van elkaar geven in deze rubriek drie deskundigen hun mening over een vlag die hen door de redactie is voorgelegd. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag zou moeten voldoen. In deze aflevering de nieuwe vlag van de Drentse gemeente **Westerveld**.

Abstract met symboliek

Ina Potiek ambtenaar Dienst Buitenlandse Zaken

In tegenstelling tot de provincievlag van Drenthe, die als eerste Nederlandse provincie in 1947 een vlag vaststelde, heeft de Drentse Westerveld er meer dan 20 jaar over gedaan om een vlag te kiezen. Tot nu toe werd er gebruik gemaakt van de witte vlag met het logo van de gemeente erop. Toch heel wat anders dan een echte vlag.

Voor het ontwerpen van de gemeentevlag werd de Hoge Raad van Adel (HRvA) ingeschakeld. De HRvA raad heeft de keuze gemaakt voor deze vijfbanige vlag in de kleuren groen, geel, zwart en blauw. Het gemeentewapen vormde de basis.

Zeker een abstract model, maar niet zonder symboliek. De kleuren geven een mooi overzicht van de bijzonderheden, kenmerken en historie van deze gemeente. Het groen verbeeldt het oude cultuurlandschap, waarin de landbouw als vanouds een belangrijke rol speelt. Zo'n zestig procent van de oppervlakte van Westerveld is landbouwgrond.

Het grootste nationale natuurpark van Nederland: het Nationaal Park Drents-Friese Wold, maakt deel uit van het oude cultuurlandschap en wordt dus hierin ook verbeeld. Het geel staat symbool voor de zandgronden waaruit het overgrote deel van de bodem bestaat.

Het blauw symboliseert het Nationale Park Dwingelderveld, het grootste natte heidegebied in West-Europa. De vele vennen zijn ontstaan als overblijfselen uit de ijstijd.

Tot slot de zwarte smalle baan in het midden verbeeldt de Drentse Hoofdvaart die door het gebied loopt en de gefuseerde dorpen met elkaar verbindt, werd in de 18de eeuw gegraven voor het vervoer van turf over het kanaal. Deze zwarte baan in het midden lijkt de banen van de vlag met elkaar te verbinden. Deze vlag brengt zoveel symboliek en kleur met zich mee dat deze niets anders kan doen dan de oude gemeenten Dwingelloo, Diever, Havelte en Vledder samen te brengen. Westerveld kan trots zijn op deze vlag, ik zou zeggen:

Hijzen maar, gewoon elke dag.

Breed inzetbaar

Theun Okkerse ontwerper

Het vlagontwerp voor Westerveld onttrekt zich aan de woonkernenrivaliteit waaraan nogal wat gemeentevlaggen ten prooi aan vallen. Geen verwijzingen naar glorieusiteit van, of animositeit tussen de oude woonkernen, met als enig resultaat een overladen vlagbeeld. Men heeft gekozen voor wat hen bindt. Een helder vlaggenbeeld dat doormiddel van kleuren het gebied vertegenwoordigt. De vaart die de gemeente doorsnijdt is in de vlag en het wapen prominent aanwezig.

Er waren genoeg elementen zoals een prehistorische vaas een esdoornblad, burcht, sleutel en heidebloem – om van het kleurenpalet nog maar te zwijgen – uit de vlaggen van de oude vlaggen te halen geweest om een ontwerp tot een kakafonie van vormen en kleuren te maken. Dat men dat niet heeft gedaan, is te waarderen en duidt op gezond verstand. Het laat mogelijk ruimte voor de oude dorpsvlaggen.

Ik heb een zwak voor eenvoud als het om vlaggen gaat. Zelfs eenvoudige vormen worden complex als ze wapperen in de wind. Deze Westerveldse vlag voelt zich in z'n element als hij door de wind wordt bespeeld.

Een mooi kleurenpalet: kleuren die een relatie met elkaar hebben. Groen dat een menging is van het geel en het daar onder gelegen blauw. Zij geven de vlag een tonale samenhang. De zwarte strook geeft de vlag een oppepper. Ik zie deze vijfbanige vlag als een driekleur met een opgelegde strook op de middelste baan die het ritme gedecideerd verstoort.

Dit vlagontwerp is ontstaan van een sentimentele lading en is daardoor breed inzetbaar. Bij vreugde, bij rouw en bij alle andere gelegenheden waar het zich waardig en zonder opsmuk tussen bijvoorbeeld de Nederlandse en provinciale vlag kan manifesteren. Bij iedere gelegenheid waarin de vlag wordt gebruikt, zal de betekenis ervan kunnen toenemen.

Zeker hijzen

Typisch HRvA-ontwerp

Gerard Kuipers oud rijks- en gemeenteamttenaar

Het doet mij deugd dat de gemeente Westerveld afscheid neemt van de logovlag. Alleen jammer dat deze nieuwe gemeente hier 21 jaar over heeft gedaan. Dat de gemeenteraad een echte gemeentevlag heeft aangenomen, is mooi maar dat deze door de Hoge Raad van Adel is ontworpen, vind ik minder. De Hoge Raad van Adel gebruikt altijd het gemeentewapen als voorbeeld. Het ontwerp van de vlag vind ik dan ook logisch. Ikzelf had in ieder geval de zwarte, dunne baan weggelaten, omdat de vlag naar mijn mening te druk is. Ook komt nu de kleur geel twee keer voor, wat ik niet wenselijk vind.

Aangezien dit een nieuwe gemeente is, begrijp ik wel dat er vier kleuren voor elke vier voormalige gemeenten zijn. Ik vind dat dit losgelaten moet worden, anders is een vlag van een nieuwe gemeente bijna altijd te druk en dus onoverzichtelijk. Bij de kleur blauw zet ik mijn vraagtekens omdat ik de kleur blauw zie als water. Hier was paars voor het Dwingelderveld meer op zijn plaats gezien de grote heidevelden. Maar ik weet dat paars in vlaggen niet zo geweldig is.

Naar mijn mening moet een vlag duidelijk herkenbaar zijn en dus weinig kleuren en geen of maximaal één afbeelding bevatten. Ik zou zelf een vlag met twee evenwijdige banen in de kleuren groen en geel hebben ontworpen met van links naar rechtsboven en dunne blauwe baan. Groen voor de natuur, geel voor de zandgronden en de blauwe dunne dwarsbaan voor de Drentsche Hoofdvaart. (Niet golvend) Uiteraard kunnen de kleuren groen en geel ook worden omgedraaid.

Een alternatief is een vlag met de kleuren rood en wit zowel de Saksische als de kleuren van het bisdom Utrecht. Maar dat hier niet voor gekozen, snap ik omdat veel vlaggen de kleuren rood en wit voeren.

Niet hijzen.

Deze vlag is ontstaan een paar dagen na de Russische invasie in Oekraïne.

Dit is eigenlijk de Russische vlag, maar het rood heeft plaatsgemaakt voor wit.

Voor rood is in deze tijd geen plaats meer.

Russen en Belarussen demonstreerden in maart voor het Vredespaleis in Den Haag tegen de oorlogszuchtige inval van hun landen in Oekraïne.